

Deze film is beschikbaar gesteld door het KITLV, uitsluitend op voorwaarde dat noch het geheel noch delen worden gereproduceerd zonder toestemming van het KITLV. Dit behoudt zich het recht voor een vergoeding te berekenen voor reproductie. Indien op het originele materiaal auteursrecht rust, dient men voor reproductiedoeleinden eveneens toestemming te vragen aan de houders van dit auteursrecht.

Toestemming voor reproductie dient men schriftelijk aan te vragen.

This film is supplied by the KITLV only on condition that neither it nor part of it is further reproduced without first obtaining the permission of the KITLV which reserves the right to make a charge for such reproduction. If the material filmed is itself in copyright, the permission of the owners of that copyright will also be required for such reproduction. Application for permission to reproduce should be made in writing, giving details of the proposed reproduction.

**SIGNATUUR
MICROVORM:**

***SHELF NUMBER
MICROFORM:***

M META 0779

cc

3308

N

„ALS MAN VAN EER.”

Haagsch-Indische nozelle

VAN

KARAMATI

(schrijver van „Clara van Merenstein,” „Toewijding” enz.).

PNW 124 930 956



0121 5266

@@ - 3302N

Elsevier Sci. Handb

July-Dec. 1998

[56 pp.]

onder de zoogenaamde jongeren een zelfstandige plaats inneemt, en zijn werken, naast die van anderen eene hem eigene, zeer bekoorlijke houding hebben.

Dit moet erkend worden zoowel van zijne Hollandsche of Utrechtsche onderwerpen als van zijn stadsgezichten van Parijs of Amsterdam of van zijn studies in Normandië en Bretagne.

* * *

Medailles behaalde Poggenbeek te Amsterdam, Parijs (1894), Chicago (1895), Berlijn (1895).



„ALS MAN VAN EER.”

Haagsch-Indische novelle

VAN

KARAMATI

(schrijver van „Clara van Merenstein,” „Toewijding” enz.).

I.

„Ziezoo” mompelde Piet Lingemans bij zichzelf. „Dat's in orde...” En hij vervolgde zijn gedachten verder zwijgend, lui neerliggend op zijn stoel, in de voorgalerij der kleine opzichterswoning. Naast hem, in een opening in een der armleuningen van zijn rotan-stoel, stond of hing, wat wil men, zijn „tumbler” met „brandy-soda”; in zijn linkerhand, half overbengelend, zond zijn juist ontstoken manila fijne rookwolkjes naar boven.

Piet peinsde. Zijn gepeins was blijkbaar aangenaam. Hoe kon hij anders zoo dood op zijn gemak roerloos neerliggen, met die intevreden uitdrukking op zijn rood verbrand gezicht? Hij was er de man niet naar, om onder den druk van benauwende gedachten apathisch te wezen. Benauwende gedachten, muizenissen en wat dies meer zij, waren trouwens een zeldzaam verschijnsel in Piets geestesleven. En — als hij ze al 's had, 't was een paar maal voorgekomen — wel, dan sprong hij op zijn paard, zette er een flinken galop in, en maakte een extra-tournée in „de tuinen.” De „estate” was er groot genoeg voor. Of ook — dat werkte al even goed — nam hij zijn jachtgeweer van 't wapenrek bij zijn bed, en ging 't bosch in. Zoo dreven de donderbuien en zware luchten wel over.

Nu was Piet bijzonder goed gehumd.

Hij meende er reden voor te hebben, te over. Eindelijk, na zes jaren van hard werken op de „estate” — plantage, zeggen ze hier in Holland — had hij kortelings de zekerheid gekregen administrateur te worden. Als onder-administrateur moest hij 't eerst in aanmerking komen, als de „baas” wegging, dat wist hij al lang. Jawel, maar hoe dikwijls valt zoo iets niet tegen in een planters-loopbaan! Wat had hij dikwijls kunnen opmerken, dat gunst en kruiwagens meer hadden uitgewerkt dan de beste aanspraken. Maanden lang had hij dan ook in spanning verkeerd. Maar 't lot was hem gunstig geweest — God had hem geholpen, zooals Piet zelf 't uitdrukte, als hij alleen was; want bij al de ruwheid van zijn lang verblijf in Noord-Borneo, ondanks spotzucht, banaliteit en losheid om hem heen, had hij zijn geloof ongeschonden bewaard. 't Was een rare, zeiden zijn collega's, de andere opzichters. Maar toch mochten

ze hem gaarne. Hij was de gulheid en rondborstigheid in persoon, en een hartelijk, trouwe kerel ook. En hij was zeer gezien bij „de baas”, een Hollander, vroeger planter in Java's Oosthoek en nu hoofd van een der mooiste „estates” in het gebied der North-Borneo-Company.

Lieve Hemel, hij kon 't zich bijna niet voorstellen, hij, Piet Lingemans, acht en twintig jaar oud, niet alleen een flinke stevige kerel van vijf voet vijf, gezond en frisch — nooit ziek, ondanks alle vermoeienissen — maar ook bezitter van een aardig spaarduitje; zeven duizend bij de Javasche Bank en vijf honderd in zijn kast, en nu binnenkort administrateur van Batoe Melintang, de mooiste koffie-onderneming — ja, ja, *de* mooiste volgens Piet — in heel Noord-Borneo, in heel Borneo, in heel Indië misschien! Mijnheer Van der Mulen had hem gisteren voor de zooveelste maal verteld, dat hij met een gerust hart het beheer der zaken aan zijn handen zou toevertrouwen, dat hij, Piet „wat voelde” voor de onderneming. Van der Mulen ging over eenige weken naar Singapoer en verder naar patria. Hij was een goede veertiger, had in Indië „in 't landelijke” zijn carrière redelijk wel gemaakt, en daar hij voor zijn vrouw en drie kinderen sterk naar 't moederland terug verlangde, had hij na lang overleg de bijl bij 't werk neergelegd. Hij zou wel zijn overige leven „in Holland” doorbrengen. Hij kon 't immers doen. Hij had Piet gisteren verteld, dat hij 't dan maar met een vijfhonderd in de maand moest zien te stellen in 't polderland. „'t Was wel niet veel, maar — nou ja, soedah, 't was toch wel uit te houden,” had hij met een quasi-ernstig gezicht tot Pieter gezegd.

„Uithouden! dacht Piet. Zoo'n boffer! Dat noemt-i uithouden. Als ik 't had, was ik de wereld te rijk, daar in Holland.” Hij dacht aan zijn eigen vooruitzichten: zou hij over tien jaar misschien even ver zijn? Wie weet... o neen, zeker, zonder eenige kwestie. Hij zou er voor werken, asjeblijft: 't zou aan hem niet liggen. Dan, over tien jaar!... wel dan had hij misschien ook drie kinderen... Van Lientje...

Piet draaide zich even in zijn luien stoel om, die gedachte maakte hem een beetje onrustig. 't Was ook zoo'n vreemde gewaarwording. Vreemd, ja, maar verre van onaangenaam. Die Lientje! Hij had wat over haar gedacht in de laatste maanden. Op een zekeren dag in oude papieren en brieven rommelende — sommige menschen vinden dat zoo nu en dan een heel aardige bezigheid — had hij haar portret gevonden. 't Was eigenlijk niet zooals 't hoorde, dacht Piet, toen hij 't oude conterfeitsel opnam en bekeek, 't was een aandenken geweest en 't dan zoo te verslingeren en te vergeten! Op eens had hij zich het meisje weer levendig voorgesteld, zooals hij haar gekend had: een „robbedoes” van een meid van elf jaar, die heel wat keeren met hem gespeeld, gewandeld, gestoeid had, toen hij zelf niet veel meer dan zij was: een opgeschoten lummel van zestien. Wat hadden ze samen een pret gehad op dat kleine plaatsje in Drente, och, och! De ouders van Piet en haar moeder, de weduwe van een gepensioneerd kapitein bij 't Hollandsche leger, waren in 't stadje — niet veel meer dan een dorp — vrij wel de eenigen, die niet tot de neringdoende of landbouwende klasse behoorden. Mevrouw Driest,

Lientje's moeder, was er later komen wonen dan de Lingemansen en vijf jaar lang woonden beide families stil en vergeten in de schier landelijke omgeving. Schoon er bij de wederzijdsche ouders eigenlijk nooit een hartelijke vriendschap bestaan had, gingen de kinderen druk met elkaar om, en Lientje en de kleine Trui Driest waren voor en na de „vrijstertjes" van Piet en zijn jongeren broer Kees.

Piet dacht bij 't vinden van Lientje's portret aan dien genotvollen tijd, en voor 't eerst doemde toen in zijn geest de gedachte op, dat die zelfde kleine Lien misschien nu een geschikte vrouw voor hem zou kunnen wezen. Als ze niet al lang getrouwd was? Nu, dat was mogelijk, maar erg waarschijnlijk niet, redeneerde Piet. In Holland is de trouwkans voor arme meisjes als zij, die „in hun stand" willen blijven, niet groot. In allen geval kon hij zich daarvan spoedig op de hoogte stellen. Bleek zijn vermoeden juist, wel, dan zou 't lieve kind misschien gaarne haar ouden speelkameraad, haar officieelen vrijer uit de kinderjaren tot man willen nemen, en overkomen om zijn eenzaamheid te deelen. „'t Is een lief vrouwtje, dat moet zoo wezen," dacht Piet met overtuiging, en 't duurde niet lang, of hij was ook overtuigd, dat hij haar altijd had mogen lijden, nee, dat hij eigenlijk steeds dol veel van haar gehouden had. Ze zou nog wel vrij zijn . . . maar dat was toch niet zoo'n vaste overtuiging bij hem. Hij moest schrijven, hoe eer hoe beter. Dat hij die menschen zoo had kunnen verwaarloozen! In al dien tijd, dat hij nu in Indië was, had hij nooit taal of teeken van zich laten hooren. Dat was toch niet „netjes" geweest . . . Ja maar, hij had die Driesten ook al zóó lang uit 't oog verloren: Sinds zijn vertrek uit Zuiderveen, nu negen jaar geleden, toen Piet naar Delft ging, had hij maar eens in een brief van zijn vader iets van die luitjes vernomen. Kort daarop was zijn vader gestorven, en zijn moeder was arm achter gebleven, zoodat Piet zijn studies voor Indisch ambtenaar moest opgeven, toen hij nauwelijks bekomen was van den roes der eerste io-vivat klanken. Hij was toen vrij spoedig naar Indië getogen, vast besloten er zijn carrière te maken, al was 't dan ook niet bij 't Binnenlandsch Bestuur. 't Was jammer, maar Piet treurde er niet om — daar was hij te praktisch voor. Door eenige voorspraak, die hij zoo gelukkig was te vinden, gelukte het hem een plaatsing te krijgen in Deli. Daar bleef hij twee jaar. Toen nam hij zijn ontslag als opzichter, omdat hij zijn fortuin in Noord-Borneo wilde beproeven. Men had daar flinke jongelui noodig, had hij vernomen. 't Was een nieuw land, dat was een kolfje naar zijn hand. Hij nam een prachtig getuigschrift mee van zijn vorigen baas, en zoo kreeg hij een opzichtersplaats te Batoe-Melintang. En zoo . . . werd hij nu administrateur, misschien een paar jaar eerder dan anders.

Was het op die wijze wonder, dat onze Piet weinig vrouwelijken omgang gehad had sinds zijn jongensjaren? Hij besefte, dat dat zoo niet voort kon duren. Te drommel, hij liep naar de dertig, verlangde naar huiselijke gezelligheid om er raar van te worden, en zou binnenkort best in staat zijn een vrouwtje naar behooren te onderhouden. En ze zou 't goed bij hem hebben, daar was Piet zeker van. Dat moest dan ook in zoo'n eenzaamheid. En dan

nog, 't was wel wat gek, dat hij, ondanks zichzelf, den schijn op zich nam van een vrouwenhater te wezen. Zijn collega's op de onderneming hadden allen een Japansche huishoudster, en lachten hem meer dan eens uit om zijn „eenzelvigheid". Neen, hij had daar nooit veel om gegeven, hij had hun spotternijen dikwijls met een schouderophalen beantwoord, maar toch . . . 't werd nu tijd eens dat jonggezellenleven vaarwel te zeggen, en 't hoorde zoo bij de waardigheid van een administrateur, dat hij getrouwd man was, meende Piet.

Zoo schreef hij dan een brief aan 't adres van Mevrouw Driest in den Haag. Hij herinnerde zich flauw, dat, indertijd te Zuiderveen nog, Lientje's moeder haar voornemen te kennen gegeven had, om zich metterwoon in de hofstad te vestigen, omdat daar een oom en tante uit Indië zouden komen wonen, als die oom zijn pensioen verdiend zou hebben. De man was hoofdambtenaar in Indië of zoo iets. Met die onzekere gegevens waagde Piet het zijn brief maar naar den Haag te richten. En, zoo waar, hij kreeg binnen drie maanden een langen brief van mevrouw Driest terug, overvloeiende van hartelijkheid. Dat viel mee. Piet was in de wolken; want bij dat antwoord was een portret van zijn oude vriendin, zoodat zij er als twintigjarig meisje uitzag, 't laatste dat van haar gemaakt was, drie jaar geleden. Ze liet hem haar hartelijke groeten doen; maar schreef zelf niets. Nu, dat was zoo erg niet. 't Voornaamste was, dat Lientje „nog vrij" was en — er allerliefst uitzag. Zoo vond Piet haar althans. Nu was de teerling geworpen: hij zou haar vragen, kort en goed.

En hij deed het. Nog nooit had Piet zooveel welsprekendheid op schrift gebracht, nog nooit had hij zoo'n langen brief geschreven als dien avond.

Hij was voldaan over zijn werk. Zijn brief was weg. Juist een kwartier geleden had hij een specialen koeli ermee weggezonden. Als er spoed gemaakt werd, kon hij over twee en een halve maand weten, of hij over zijn lieve Lientje, 't zwartkopje met de guitige kijkers, mocht denken als zijn aanstaande levensgezellin.

En Piet was nog zelden zoo goed gestemd geweest als dien gedenkwaardigen Augustus-avond. Nog zelden was zijn manila zoo geurig geweest, nog zelden zijn brandy-soda zoo frisch en opwekkend. Nog zelden ook leek hem het landschap daar vóór hem, gedompeld als 't was in 't heerlijk zilverlicht eener tropische maan, zoo behoorlijk als thans.

Daar klonk door de stilte een flauw gerucht van stemmen, heel in de verte. 't Waren de jongelui in de opzichterswoning aan de noordzijde der onderneming. Ze vierden feest bij een jarigen collega. Piet had zich geëxcuseerd.

Hij zat daar eenzaam.

„Arme stakkers!" dacht Piet, „Zij met hun allen, hebben niet zooveel pret als ik hier alleen. Ze moeten hun pret met geweld uit de champagne halen. Ik heb daar mijn éne sodaatje niet eens voor noodig; want. . . ik heb wel wat anders. . . Arme kerels!"

Hij had gelijk: zijn pret kwam van binnen.

En hij blies met zelfvoldoening de wolkjes tabaksrook in de koele nachtlucht,

sipte met kalme majesteit aan zijn glas, en streek zijn borsteligen rooden snor op.

Hè, wat had die brief hem een moeite gekost, en hoe zalig was 't bewustzijn, dat die zaak nu „in orde” was!

II.

„Moeder, 't is onmogelijk,” zegt Lientje.

De moeder, een oude vrouw met bleek en ingevallen gezicht, ziet haar kind mat aan. Ze ziet er deerniswaardig uit, armzalig en ellendig. Armzalig en ellendig is ook de kleine kamer met het versleten huisraad. Toch ligt over bewoners en woning een waas van netheid en eenzaamheid.

„Mijn kind, zeg dat toch niet...” De oogen der oude dame kijken zoo droevig mismoedig op, de klank van haar stem is zoo zwak en lijdend, dat de toon van protest, die er door trilt, nauw verneembaar is.

„U kan dat niet van me eischen... Ik kan u niet alleen laten... om u misschien nooit meer terug te zien.”

„Och, Lientjelief, 't is je geluk. Heusch, kind, laat die eene kans niet voorbijgaan... Ik heb immers Truida nog. Die kan me oppassen... als 't noodig is. En... 't is immers nu niet meer zóo noodig... Ik ben nu immers weer gezond... al ben ik niet sterk.” De trillende stem klinkt weinig overtuigend, dat voelt de spreekster zelf, en zij verzet zich met jammerlijk pogen.

Lientje volgt met medelijdenden blik het naïeve bedrog harer moeder. Ze heeft moeite haar tranen te bedwingen. Wat had die goede ziel haar lief, dat ze eigen leed en lijden achter liet staan bij wat ze 't geluk van haar kind achtte!

„Maar, moeder, luister dan toch naar rede” valt de dochter in, haar aandoening verbergende onder een toon van ongeduld. „Hoe kan ik zoo'n aanzoek aannemen? Ik heb den man jaren en jaren geleden gekend, toen ik nog een kind was. En hij immers ook. — Hoe kan ik weten, dat die man goed is. Na tien jaar: er kan zooveel gebeurd zijn, en — zooveel veranderd... Nu ja, goed, moeder, dat laat ik nog daar.” Moeder had opgekeken met een blik vol overtuigde tegenspraak. „'t Kan best wezen, dat hij een braaf mensch is, een uitstekend mensch zelfs; maar ik weet immers niet, hoe zijn karakter is, hoe zijn eigenaardigheden zijn... Wie zegt u, dat we ooit zamen gelukkig zullen zijn?”

Lientje wendt het gelaat af. Dan herstelt ze zich met een driftig gebaar. Als ze haar moeder naast haar op de canapé weer aanziet, staat het kleine mondje met de dunne lipjes en 't schijntje dons weer met dezelfde besliste uitdrukking als te voren, en in den blik dier donkere oogen is niets dan kordaatheid te lezen.

„O, je zult gelukkig zijn, dat weet ik vast,” gaat Mevrouw Driest klagend voort. „'t Is dezelfde gulle, hartelijke jongen van vroeger. Je weet, dat ik

altijd veel van hem gehouden heb, indertijd te Zuiderveen. Je hebt immers zijn brieven gelezen. Hij is niet veranderd, niets, niets. Dezelfde gulle, hartelijke jongen...”

Een oogenblik zwijgt de klagende stem. De oude vrouw denkt aan betere jaren, toen ze met haar kinderen ten minste geen gebrek had geleden, hoe eenvoudig ze ook moesten leven. En toen ze gezond en sterk was. Dat maakte zooveel goed in haar weduwschap... Nu hadden ouderdom en ziekte haar krachten schier gesloopt, en er was armoè..., 't Was een onhoudbare toestand zoo. Er moest verandering komen, en die brief van Piet Lingemans was een uitredding, 't was Gods vinger. Daar lag de weg tot verbetering in hun lot: Lientje moest het aanzoek van haar ouden speelkameraad aannemen. Zij zelve zou 't niet lang meer maken, dat begreep ze wel, maar haar kind mocht niet langer in armoè en ellende leven, en ze zou gerust kunnen sterven, als ze de overtuiging mee in 't graf kon dragen, dat haar beide meisjes „bezorgd” waren. Piet had het goed en zou zijn schoonzuster wel steunen. Als de oude vrouw kwam te sterven, zou hij wel voor haar opkomen, o zeker.

't Was 't beste, 't eenige. Mevrouw Driest was vroeg oud, en leed en zorgen hadden haar geestvermogens zwaar beproefd. 't Denkbeeld van Lientje's huwelijk met Piet Lingemans vervulde haar geheel. 't Opende haar 't uitzicht op een rustig sterfbed, de eenige illusie, die haar restte, en zij klampte er zich aan vast met schier onredelijke hardnekkigheid.

„Nu, kind, wat zeg je?” hervat de moeder weer, als 't meisje blijft zwijgen.

„Ik heb 't u gezegd, ik kan niet, ik kan dat aanzoek niet aannemen. Ik heb u... mijn redenen gezegd: ik kan u en Truitje niet zoo achter laten, en bovendien weet ik niets van Mijnheer Lingemans af. Kom, moeder, praat daar niet meer over. Schrijf hem, dat ik zijn aanzoek niet kan aannemen. Of wil u, dat ik dat doe? Dat gaat immers niet. Ik ken de' man niet. Voor u is 't wat anders. Ik vind 't heele geval zoo vreemd, moeder. U schrijft nu terug, dat ik niet wil en om welke reden, niet waar?”

De oude dame ziet haar dochter met vochtige oogen aan, lang en sterk. 't Is een harde strijd voor Lientje om kalm te blijven.

„Kind, wees niet roekeloos... Je meent niet wat je daar zegt. Ik zal Piet schrijven, dat je zijn aanzoek in overweging zal nemen, omdat 't zoo plotseling komt. Is dat dan goed?”

„Nee, ik wil er niet over denken zelfs. Ik vind 't al heel naar, dat u dat portret gezonden heeft. Hoe komt u dat te doen? En zonder mij er iets van te zeggen. Wat moet de man wel gedacht hebben...”

„Niets dan goeds natuurlijk... Je bent dwaas, Lien: een oud vriend uit je kinderjaren...”

„Uit de kinderjaren, juist, maar begrijpt u dan niet, dat nu onze verhouding totaal veranderd is! Hoe eerder u die zaak afdoet, hoe beter. Kom, ik zal u dicteeren, als u dat wenscht. U moet hem niet in onzekerheid laten. Ik zal pen en papier halen.”

Het jonge meisje richt zich op, en neemt 't schrijfgereedschap van een plankje in een hoek van 't vertrek. De oude vrouw laat haar stil begaan. 't Papier ligt op tafel uitgespreid op een stukje grauw papier, en Lientje heeft de pen al in de inkt gedoopt. Dan kijkt ze op, en haar blik ontmoet dien harer moeder. De innige uitdrukking van droefenis daarin doet haar zeer.

„Wat wil u dan toch?” roept 't meisje onaangenaam te moede, meer nog dan ze reeds was. En dat zegt veel. Ziet u dan niet in, dat ik gelijk heb?”

„Ach, Lientje-lief, je weet niet wat je wil.”

„Dat weet ik volkomen goed, moeder. Ik kan niet, nog eens.” De moeder schudt weemoedig 't hoofd. Een nieuw denkbeeld breekt, flauw en langzaam doordringend, den mist harer afgetobde zinnen. Zou Lientje haar hart al weggeschonken hebben? Maar aan wie dan? Welken man zou ze ooit in de afzondering, waarin ze sinds jaren leefden, gekend, laat staan liefgekegen kunnen hebben?

„Lientje, je vertelt me niet alles,” zegt mevrouw Driest op eens, op anderen toon, zonder eenigen overgang.

Lientje bloost. Een prachtig donkerrood overtijgt haar donzige wangen, en ze slaat den blik even neer. „God, zou moeder iets weten?” denkt ze in hevige ontroering. „Maar dat's niet denkbaar...” Ze vindt het ellendig, onoprecht te moeten wezen, maar nog vreeselijker grijnst haar de waarheid tegen. Neen, dan liever het spel voortgezet, dat ze nu reeds drie jaar met zooveel zelfverloochening en inspanning speelt, het bedrog bestendig... Och, ze moet immers wel: 't is om moeder zelf, die 't zich zoo vreeselijk zou aantrekken, als ze de waarheid vernam. Het tumult harer gemoedsaandoening is weer bedwongen, en schijnbaar volkomen kalm, zegt ze met de oude vastheid in stem en blik:

„Wat bedoelt u, moeder? Dat ik met opzet iets verzwegen heb?”

„Je houdt van iemand?”

„Van u, moeder.” God wist, dat haar liefde voor de arme lijdende ziel daar ineengedoken in een hoek van de canapé, hier, naar ze vast geloofde, de eenige drijfveer van haar handelen was.

„Nee, dat bedoel ik niet!” klinkt het kinderachtig ongeduldig.

„Je bent niet meer vrij.... Je bent verliefd. Je hebt hoop hier te trouwen en daarom wil je niet.... Zeg 't maar ronduit.”

„Moeder, wat een dwaasheid! Op wie zou ik....?”

„Je wilt 't me niet zeggen. Dat vind ik leelijk, Lientje....” De oude vrouw begint zacht te schreien. 't Is een jammerlijk schouwspel.

Lientje staat van de tafel op, en gaat bij haar staan; ze kan 't nauwelijks aanzien, en vindt geen woord van tegenspraak.

„'t Is niet omdat je bij mij wilt blijven! Ik heb 't wel gemerkt aan je kleur van zoeven. En ik die zooveel van je hou!.... O, als je goeie vader dat wist, die goeie lieve man.... Kind, hij ziet je op dit oogenblik. Durf je voor God en de ziel van je vader te verklaren, dat je een gehoorzaam kind bent?” De stem klinkt wonderlijk in haar pogen om plechtig te wezen.

„Bij God, moeder, 't is voor u alleen, dat.... ik zoo handelen moet, en niet anders,” stamelt het jonge meisje met afgewend gelaat. „Geloof u me nu?”

„Ik moet wel, ik moet wel.... Dus je wilt dat aanzoek afslaan?”

„Ja, moeder,” zegt 't meisje beslist, maar vriendelijk.

Lientje zet zich weer naast haar moeder, en neemt haar eene hand streeklend in de hare.

„Nu van avond maar niet meer daarover spreken, hoor,” zegt ze paaiend, als sprak ze tot een kind.

De oude vrouw zwijgt, en kijkt strak vóór zich op de grauwe bloemen van het versleten karpert, als wezenloos.

„Morgen hebben we weer een dag,” gaat Lientje voort. „Zoo'n haast heeft 't niet.... Wil u niet wat drinken, moe? Wacht, zal ik u nog een kop thee inschenken? Er is nog wat in 't potje.”

Geen antwoord, zelfs niet met een oogopslag.

't Jonge meisje komt een oogenblik later met een kop halfkoude thee binnen, uit het kleine keukentje daarnaast in de gang.

Ze vindt haar moeder nog in dezelfde houding, voorover leunende, den eenen arm gesteund op de leuning der canapé.

Zwijgend reikt Lientje de kop over.

„Och, nee, Lien, ik heb geen trek.” Dan vervalt de oude weer in haar dof gemijmer.

„Wil u niet naar bed? Dat is misschien beter voor u. 't Is al laat.” 't Is nauwelijks negen uur, en Truida, die als kamenier bij een rijke dame op de Koninginnegracht dient, is nog niet thuis. 't Is een heele afstand, en gewoonlijk is ze pas om tien uur thuis.

„Kom, moeder,” gaat Lientje met zachten drang voort. En de oude vrouw laat zich meetroonen, gedwee als een kind.

Lientje helpt haar zich uit te kleeden.

Tien minuten later heeft ze de gordijnen van het ledikant in de belendende alkoof dicht getrokken.

Moeder rust, Goddank.

En op dezelfde plaats, waar even te voren een schreiende neergezeten had, worden weder tranen geplengd, bitterder dan te voren.

Want 't leed was grooter, en God en de schreiende alleen kenden het.

Op Sint Nikolaas-avond bracht de post-koelie bij eenige pakjes ook een brief uit Holland aan den nieuwen administrateur van Batoe Melintang.

„Bl....!” mompelde Piet Lingemans, toen hij de eerste regels gelezen had, „ze wil toch niet!” En met een betrokken gezicht zet Piet de lectuur voort.

III.

Piet Lingemans las den brief van de oude Mevrouw Driest driemaal over, eerst vlug — alle vier kantjes in één adem — daarop wat langzamer, hier

en daar verwijlende en afbrekende, ten slotte zóo langzaam, dat hij zeker tweemaal zooveel tusschen de regels als op de regels van 't schriftuur gelezen had.

„Ze wil niet” zei Piet nog eens; maar ditmaal niet zoo ontmoedigd als de eerste maal; want hij liet volgen:

„En ik weet wel waarom.”

Dat „waarom” gaf hem een troost: er was misschien wat op te vinden. Natuurlijk had hij dadelijk wel begrepen wat als reden werd opgegeven voor Lientje's weigering. Maar nu meende Piet, dat de te berde gebrachte bezwaren verre van onoverkomelijk waren.

Piet was voor geen klein geruchtje vervaard. Te drommel, hij had wel andere moeilijkheden gekend in zijn leven, en hij was er glansrijk doorheen gekomen! Hij dacht aan de aanvechtingen van heimwee, waartegen hij manmoedig gestreden had in 't eerste jaar van zijn verblijf ter Oostkust van Sumatra, in 't lage muskietenland, bij zwaren arbeid en gering loon, met een enkelen Europeaan en een troep vieze Chineesche koeli's als eenig gezelschap! Hij dacht ook aan den nachtelijken aanval van Bataks, die op de onderneming kwamen om te rooven en brand te stichten, toen hij, Piet, door zijn beleidvol en moedig optreden feitelijk de onderneming voor een groot onheil behoed had. En dan dien eenen keer, dat Piet alleen, slechts gewapend met zijn revolver, een bende muitende koeli's tegemoet liep, en ze door zijn vastberadenheid en flinkheid weer tot orde en gehoorzaamheid wist te krijgen. Lieve tijd, dat was een dingetje!

Piet liet zich dus nu evenmin uit 't veld slaan. Dat zijn goed humeur — echt Sint-Nikolaas-avond-humeur — onder den invloed der lectuur van bewusten brief op eens veel kreeg van dat, waarmee hij 's morgens uit zijn bed stapte — onverschillig met welk been — is waarlijk geen wonder. Maar evenals die stemming spoedig opklaarde onder de inwerking van een kop koffie, zoo verdween ook de neveligheid van Piets humeur door de opwekkende gedachte, waartoe hij kwam na de derde lezing van 't hoogst belangrijk epistel.

Hij lei den brief vóór zich op tafel neer, en wierp zich achterover op zijn wipstoel. 't Was ongeveer zeven uur. Hij zat gekleed voor den avond, waarop hij een paar gasten aan zijn disch verwachtte. Die zouden om acht uur of iets te voren wel verschijnen. Hij had gedacht dat uur rookende en lezende door te brengen, toen de rustversturende brief kwam. Nu lag het stapeltje couranten van de afgelopen week, juist dien morgen ontvangen, nauwelijks aangeroerd, vergeten op een „knaapje” in de voorgalerij, waar hij zat.

Piet dacht aan heel wat anders dan Atjeh-polemiek, koffiebladziekte of wat dies meer zij. Als op dat gewichtig oogenblik in zijn leven een bediende hem was komen mededeelen, dat zijn „bijgebouwen” achter in brand stonden, zou hij misschien een afwijzend, droomerig gebaar gemaakt en gezegd hebben:

„Och, straks, asjeblijft. Laat me nu met rust!”

„Ik schrijf nu dadelijk terug,” bromde Piet in zijn zwaren rooden snor.

Vanavond nog gaat er een post terug. Ik zal een extra koeli sturen, dan gaat mijn brief misschien nog met de boot mee.”

De postverbinding was niet best daar in dat oerland, maar, als dat lukte, zou zijn brief in een maand of iets langer het moederland kunnen bereiken.

Piet fronsde even zijn rossige wenkbrauwen, keek erg streng, draaide aan de eene punt van zijn snor met zooveel kracht, dat de heele symmetrie van 't lipsieraad verloren ging, verzamelde zijn gedachten, en sprong op.

Een minuut later kraste zijn pen over een vel postpapier, groot formaat, en Piet schreef, schreef, schreef, zoo vlug en zoo vloeiend, dat hij na de onderteekening eenigszins beteuterd opkeek als iemand, die „zijn beenen uit zijn lijf” geloopt heeft om een trein te halen, en dan merkt, dat hij zelf tien minuten eerder aan 't station is dan de verwachte stoomkarossen.

't Was pas half acht, en Piet had zijn brief klaar.

Gauw een jongen geroepen.

Sariman, Piet's Bataviasche huisjongen, een oude getrouwe, verscheen onmiddellijk op 'smeesters roepstem:

„Zoek een koeli om dezen brief weg te brengen. Kom, als een haas!”

„Als een konijn” zei Piet eigenlijk. Hij wist 't woord voor haas niet in 't Maleisch. Is dat me een taal: ze weten niet eens wat een haas is! Vandaar zeker die duvelsche laksheid, dacht Piet.

Wat de jonge man met de roode snor en de stoere schouders geschreven had, kwam ongeveer op 't volgende neer.

Hij begreep heel goed wat Lientje's beweegredenen waren om zijn aanzoek af te wijzen, o, uitstekend, en hij kon niet anders dan woorden van lof uitspreken voor haar kinderlijke toewijding. 't Was hem daardoor duidelijk geworden, hoe 'n braaf meisje ze was. Maar, nu hij wist, dat zij nog altijd met veel vriendschap aan hem dacht, en het denkbeeld om zijn vrouw te worden blijkbaar niets verschrikkends voor haar had, vleide hij zich met de hoop, dat „er nog wel een mouw aan te passen was.” Moeder mocht niet zonder goede verzorging leven, goed; daar wist Piet raad op. Hij kon 't wel missen, en hij was een oud vriend — en had veel verplichting aan de oude vrouw, dat zei hij er uitdrukkelijk bij — wat zou er dan voor kwaad in steken, als hij Mevrouw Driest een lijfrente verschafte en haar een som in eens toezond, om zich dadelijk van al 't noodige in haar hulpbehoevenden toestand te voorzien? Immers niets. Als oud vriend mocht hij dat immers doen, ja, had hij recht om van haar te *eischen*, dat zij zijn hulpbieding aannam. Ook Piet kon oogenblikken van wonderlijke logica hebben, en zoo'n oogenblik beleefde hij thans, nu hij verliefd was of 't zich verbeeldde, wat op 't zelfde neerkomt. Als dus haar bekrompen omstandigheden, ouderdom en hulpbehoevendheid de eenige beletselen waren, schreef Piet, dan konden die gemakkelijk uit den weg geruimd worden. Bleef derhalve alleen de kwestie, of Lientje genegen was over te komen om Piets vrouw te worden, en wat dat betrof, deed hij een beroep op haar oude genegenheid uit de zonnige kinderjaren. En al hield ze dan niet van hem op de poëtische manier, zooals dat in de romans beschreven wordt,

ze kon toch in allen geval nog vriendschap voor hem voelen. En achting ook immers; want ze kon weten, hoe flink hij gewerkt had, en hoe algemeen gezien hij was. — Hoe Lientje dat kon weten, wist Piet eigenlijk niet recht, maar hij schreef het. — De slotsom waartoe hij dan kwam, was, dat Lientje zich nog maar eens bedenken moest. Wie weet, of ze haar hartje nog wel overtuigen kon, dat ze beter deed haar ouden „vrijer” gelukktg te maken dan hem zoo bitter teleur te stellen. Voor haar moeder en Truida zou immers *in allen geval* zorg gedragen worden.

Piet was kiesch genoeg er dit *in allen geval* bij te zetten, Hoe Lientje ook ten slotte te zijnen opzichte beslissen mocht, de toegezegde hulp wilde hij verleen: hij stond daarop. Dat geluk mocht zijn moederlijke vriendin hem ten minste niet ontzeggen, al moest het andere hem door haar dochter niet gegund worden. Hij ging zelfs zoover, dat hij zich er over beklaagde, nooit te voren vernomen te hebben, hoezeer de familie tot armoede vervallen was. Waarom hem niet om hulp gevraagd? vroeg hij, alsof 't de natuurlijkste zaak ter wereld ware. 't Zou nooit zoover gekomen zijn, als hij, Piet Lingemans, er van geweten had! Hij drukte eindelijk de hoop uit, dat hem zijn vrijmoedigheid niet kwalijk genomen zou worden: hij sprak als oud vriend, daar legde hij vooral den nadruk op. Uit het weinige, dat er in den brief der oude dame over haar omstandigheden gestaan had, had hij wel duidelijk kunnen zien, hoe hoog de nood gestegen was! Wat had Piet daar vooral tusschen de regels gelezen!

Nauw was de brief weg, of 't gedruisch van een naderend rijtuig klonk in de verte. 't Waren de verwachte gasten: de administrateur van een naburige estate — een Hollander — en een jongmensch, zekere Van Dordt. De laatste was nog niet lang in Indië, en pas opzichter geworden op *Batoe-Melintang*. Piet had hem aangenomen op aanbeveling van een zijner kennissen. Bovendien was het een oude studiegenoot uit Delft: Piet had hem daar in zijn eerste jaar gekend. Sedert waren er heel wat jaren verlopen, en in dien tusschentijd was ook Paul Van Dordt verlopen, d.w.z. na veel student-zijn en weinig studeeren, was onze jongeling door „de pipa” naar Indië gedirigeerd, alias gesjeesd. Piet had medelijden met den gezelligen, vroolijken, opgewonden, „uiigen” Paul; met wien hij zoo menigmaal in „de Bor” in den Haag gezeten had, op wiens „kast” hij zoo vaak allergeoegelijkst „gedaasd” had. Paul zou nu op proef eenige maanden onder Piets bevelen werkzaam zijn. Nu hij zoo kersversch uit al die gezelligheid in de wildernisachtige eenzaamheid van *Batoe-Melintang* was overgeplaatst, wilde Piet hem ten minste een gezelligen Sint Nikolaas-avond bezorgen, en had hij hem dus met den beheerder van 't verder liggende *Soengai-Boeroeng* ten eten gevraagd.

„Zoo, Lingemans, hoe heb jij 't?” riep de laatstgenoemde vroolijk, uit zijn karretje springende. „Goed? Komaan, dat doet me genoeg. Ik heb hier Mijnheer Van Dordt maar meegebracht. Ik moest toch zoowat iangs zijn huis komen.”

„Wel, Mijnheer Lingemans, hoe maakt u 't?” zei Paul, die moeilijk zijn in-

gewortelden lossen toon geheel kon opgeven. Hij had zich op 't laatste oogenblik te binnen gebracht, dat hij hier tegenover zijn „nieuwe baas” stond; en een begroeting met „zoo, slingeraap, ouwe jongen, hoe staat 't leven?” hier minder gepast zou wezen. Onwillekeurig glimlachte hij even, toen hij aan Piets bijnaam onder de „eerstejaarsmensen” dacht: Piet kon zoo eigenaardig met zijn handen slingeren, vooral als hij kwaad was. En Paul's „Mijnheer” klonk haast ironisch.

„Kom, Paul, dat meneer kan je gerust weglaten, hoor,” zei de gastheer goedig. „Je collega's zijn er hier niet bij.”

Paul Van Dordt glimlachte, en voelde zich dadelijk weer op zijn gemak.

„Dat 's afgesproken, kerel!” riep hij vroolijk.

Er werd „bitter” gepresenteerd, de gewone inleiding van een maaltijd in Indië, tweemaal daags. Velen schijnen daar dien prikkel noodig te hebben, of verbeelden zich dat — Piet Lingemans beweerde maar altijd het laatste. In aanmerking genomen, dat men in 't zelfde land minstens eens per dag een uitgebreide verzameling sterk gekruide spijzen gebruikt, heeft zoo'n menschelijke maag daar zeker driemaal zooveel aanmoediging tot werken als hier te lande. Velen verwonderen zich, dat het orgaan ondanks al die aansporing dan nog hardnekkig lui is!

Piet had nooit begrepen, hoe „een sterveling dat goed slikken kon.”

„Prosit! zei hij niettemin, toen beide gasten met het gele vocht vóór zich rondom de tafel in de voorgalerij gezeten waren.

„'t Is hier veranderd, Lingemans,” merkte de administrateur van Soengai-Boeroeng op. Hij keek naar 't nieuwe Palembangsche ameublement — broos en popperig voor 't oog, met zijn glanzend zwart, waarop losse lijnen, sterretjes en bloempjes van verguldsel als gesprenkeld lagen — en hij liet den blik gaan langs de rijke collectie sierlijke potten met orchideeën, varens, palmen en palmpjes, waarmee de nieuwe bewoner der administrateurs-bungalow deze een nieuw aanzien gegeven had.

„'t Is hier gezelliger, vind je niet?” antwoordde Piet. „Die Van Burens waren heele beste menschen, maar ze hadden er geen slag van hun huis gezellig te maken. Ik heb dat Palembangsche stelletje uit Singapoer gekregen, dat weet je. En die planten, ja, waarde heer, daar heb ik heel wat moeite mee gehad: de meeste zijn van jaren her. Vreemd, dat je ze vroeger in mijn opzichters-huis niet opgemerkt hebt. Maar ik heb er een paar mooie bij gekregen, dat is zoo. Die eene” — Piet wees op een schitterend schoone orchidee — teeder, luchtig, bevallig en kleurenrijk als niets ter wereld — heb ik laten opsnorren door een Dajak die hier wel eens op de onderneming komt. Ik had er de man wel tien keer naar gevraagd. Je weet, 't is die zeldzame soort, waar in Europa zooveel voor betaald wordt — ik weet waarlijk de naam niet — maar ik wist hoe de bloem er uitzag, en — jawel, eindelijk nu eenige dagen geleden had de vent er een mee gebracht. Hij was heel lekker met zijn tien dollar, die ik 'm ervoor gegeven heb. Ik vind, dat ik er nog goedkoop aan gekomen ben....” Piet dacht aan Lientje. Als die de bloem bewonderen

zou — en hij wist dat ze als jong meisje dol op bloemen was — dan was zijn geld zeker wel besteed.

„Tien dollar voor een plant!” riep Paul Van Dordt. „Dat is dus zoowat zestien gulden van ons geld. Wel, daar heb je drie flesschen van de beste cognac „fine champagne” voor. Dat goed is hier toch allemenschelijk duur, vin' je niet . . . Piet?”

't Laatste kwam er eenigszins aarzelend uit. Hij zag, dat de drager van dien naam hem voor een oogenblik doordringend aankeek. Piet bespeurde de uitwerking van zijn strakken blik, en glimlachte, als om den indruk weg te nemen. „Zoo, zoo,” dacht hij „ben jij van die kracht?” En al 't onaangename der eerste ontmoeting na hun scheiding als jonge studenten, kwam hem weer te binnen. Hij had zich geweld aangedaan, om zich daar over heen te zetten. Oude herinneringen uit den vroolijken studententijd, en vooral ook medelijden met den „baar”, die zich weinig op zijn gemak kon gevoelen in zijn nieuw begonnen leven — Piet wist daar alles van — hadden spoedig de opkomende antipathie onderdrukt. Nu kwam ze boven met alle kracht: „Wat een kerel, jasses!” bromde ze in hem. „Waarom toch?” vroeg Piets goede hart onmiddellijk „omdat hij niet van bloemen houdt en liever fijne . . . och, dwaasheid! Of misschien, omdat hij er wat verlopen uitziet . . . Dat doet-i, lieve hemel, 't is niet meer de frischwangige jolige Paul. Maar wat zou dat? Wat voorbij is, is voorbij . . . en de arme vent boet nu zwaar genoeg, en zal nu wel verstandig worden.”

Piet dacht in zijn goedgehartige onredelijkheid er niet aan, dat hij zelf acht jaar geleden in Paul's omstandigheden was, zonder dat er sprake kon zijn van eenige boete. Piet's logica lag dikwijls met zijn hart „overhoop”, en dan won 't laatste het.

Men praatte nog een kwartiertje in de voorgalerij, en Piet deed zijn best om echt kameraadschappelijk tegenover Van Dordt te wezen. Zijn opwelling van antipathie voor 't jonge mensch hinderde hem, en hij deed al 't mogelijke om den ander goed aan 't praten te krijgen. Wie weet hoe dan de oude genegenheid voor zijn „contub” — Piet woonde te Delft op een achterkamer en Paul vóór aan straat op dezelfde verdieping en in 't zelfde huis — weer terug zou komen.

Daarop ging het drietal, na de aanzegging van de huisjongen, dat het eten klaar was, naar de achtergalerij.

IV.

De administrateurs-woning te *Batoe-Melintang* had, ondanks de benaming „bungalow”, waarmee men zulk soort huizen in 't Engelsche oosten placht te noemen, zeer veel overeenkomt met een gewoon Europeesch huis in de binnenlanden van Java. Alleen had hier hout in plaats van steen als bouw-materiaal gediend. 't Prachtige, harde en duurzame „bélian”-hout wordt op heel Borneo veel voor huizenbouw gebruikt.

Piet was niet weinig trotsch op zijn huis. Hoe weinig architectonische schoonheid het lage gebouw zonder verdieping, met zijn wit gekalkte planken omwanding en laag aflopend zwartgrijs dak van blaren, ook had, 't geheel maakte een aangenamen indruk: 't leek frisch, nieuw en ruim. Voor- en achtergalerij waren zeker zes bij twaalf meter, en aan weerskanten stonden de rijen slanke bloempotten met een pracht van de heerlijkste gewassen, terwijl de luchtige pilaartjes voor en achter begroeid waren met weelderig klimop. Ook op de blanke wanden waren kleine klim- en slingerplanten aangebracht, in de grillig gevormde Japansche bloemhouders van bruin porselein aardig uitkomend tegen haar witte omgeving. De scherpe hoeken waren gemaskeerd door hooge wit- en blauwporseleinen Japansche potten met als kant uitgewerkte voeten, waarin de „penawar-djambi” en andere fijne varen- en palmsoorten het donkere loof in weelderige bogen of pluimen bijna tot de zoldering opwuiden. Overal op de vloeren lagen fijne Dajaksche matten, afgewisseld met vellen van tijgers of tijgerkatten, die de heer des huizes bij verschillende gelegenheden, 't zij door aankoop of van zelf op de jacht gevelde dieren, had bijeengekregen. In de ruime „middenkamer”, waartoe vóór één en achter twee deuren met uitslaande jaloezie-bladen toegang verleenden, lag over de mat een effen frisch gekleurd karpert — iets zeldzaams in een Indische woning! — aan de wanden hingen vier groote staalgravuren, wel wat oud maar uitstekend geconserveerd, ten spijt van menigen schok en menigen stoot op de reizen, die ze met den eigenaar uit het verre Holland reeds hadden meegemaakt. 't Waren erfstukjes uit den tijd, toen Piets vader nog leefde. Zijn moeder had er op gestaan, dat hij ze mee zou nemen toen hij vertrok, en iedere blik, dien Piet erop wierp, bracht hem dierbare herinneringen te binnen. Hij zag dan weer hun geriefelijk groot huis op de Heerengracht te Amsterdam, waar vader woonde, toen „alles nog goed ging”. En 't beeld van den braven ouden man rees weer vóór zijn geest, zooals hij hem gezien had den dag vóordat de slag viel, die hem later, na jaren van zelfkwelling en leed, eindelijk ten grave geslept had. 't Waren dezelfde „schilderijen” uit de huiskamer in de ouderlijke woning. Piet was een kleine jongen, toen de groote ramp plaats had, waarvan heel Amsterdam vol was — het verdwijnen van notaris Van Verre, compagnon van Piets vader — maar de gebeurtenis had een onvergetelijken indruk op zijn jong gemoed gemaakt. Wat was toen alles op eens als bij tooverslag veranderd! Vader had al 't zijne eraan gegeven, om te redden wat er te redden viel. Schier straatarm was hij eraf gekomen, maar hij had de zekerheid, dat geen enkele der velen, die vertrouwen getoond hadden in „Lingemans en Van Verre, notarissen” er schade bij geleden had. Hij was berooid — zijn huis, zijn kostbare inboedel, schier alles was verdwenen, maar geen schamele weduwe was door de roekelooze daad van zijn jongeren associé in 't ongeluk gestort. De eer was gered, maar 't hart van den integren man had een onherstelbaren slag gekregen. Hij schaamde zich nog langer in de stad zijner vaderen te wonen — een vreeselijke toestand voor een man als hij, met al de ingewortelde en overgeërfde vooroordeelen

van een oud-Amsterdamsch patriciërschap, fier op zijn oudhollandsche „deftigheid”, op de onafgebroken traditie, sinds eeuwen, van onkreukbare eerlijkheid en trouw. Zijn vader was notaris geweest als hij, en zijn grootvader, en zijn overgrootvader en zoo voort. Allen hadden een onbeperkt vertrouwen genoten, schatten en schatten waren hun in bewaring gegeven, en de familie-geheimen van menig Amsterdamsch geslacht wist „notaris Lingemans”, ze waren er veilig als in 't graf. Wie had kunnen vermoeden, dat „de jonge Van Verre”, een neef van zijn vrouw, van hetzelfde deftige geslacht als zij, die gulden keten van integriteit zou verbreken, liefst om er met een actrice van door te gaan met medeneming van een ton! Van Verre was getrouwd, had drie kinderen, liep naar de veertig en was acht jaar associé geweest van notaris Lingemans. Zoo iets bij zoo'n man! 't Was ongehoord!

En de oude Lingemans verweet zich tot zijn dood, dat hij onvoorzichtig geweest was zich met Van Verre te associeeren, en hij schaamde zich met hart-verterende schaamte. Hij ging zich verbergen ergens in Drente, en leefde er met vrouw en kinderen van een lijfrente, gekocht van 't weinige, dat hij uit de schipbreuk van zijn fortuin had kunnen behouden. Zijn hoop, dat God hem kracht zou geven, om nog zoo lang te leven, dat hij Piet en Kees als ambtenaren in Indischèn staatsdienst naar de Oost kon zien vertrekken, werd niet vervuld. Piet ging weinige maanden na zijn vaders dood op goed geluk naar 't land, waar de Lingemansen „een nieuwen naam moesten maken”, zooals de oude heer het uitgedrukt had, en Kees trad in militairen dienst.

Op 't tijdstip waarop dit verhaal begint, was de laatste sinds een paar jaar luitenant der infanterie. En beide jonge mannen meenden als laatste vertegenwoordigers van hun geslacht daaraan geen oneer te doen: de schuld huns vaders bestond voor hen niet, had in hun oogen nooit bestaan — integendeel vereerden zij zijn nagedachtenis als die van een heilige, en beiden hadden 't „adel legt plichten op” nimmer uit 't oog verloren. Mevrouw Lingemans was na een klein halfjaar haar echtgenoot in 't graf gevolgd, dus kort nadat Piet in Deli zijn plantersloopbaan begonnen was.

„Waar heb jij die prenten . . . vandaan gekregen?” zei Paul van Dordt, toen de drie heeren door de middenkamer gingen, om achter aan tafel te gaan. Hij had weer een van zijn *slang*-uitdrukkingen willen gebruiken, een krachtige, lang niet welluidenden term uit het studenten bargoensch, en vond 't nogal typisch, dat hij zich tegenover zijn ouden contub moest inhouden. Zijn toon had iets geringschattends, onwillekeurig. Hij was er sinds jaren zoo aan ontwend belangstelling of waardeering te toonen voor iets anders dan wat binnen den engen kring zijner vermaken viel! Een „fijne flesch” jawel, en . . .

Piet keek hem even aan. „Die platen?” zei hij op de staalgravuren wijzende, en vrij droogjes „Die zijn nog van mijn ouders.”

Paul antwoordde niet, maar er vloog een ironisch trekje om zijn mond. „Zou de kerel sentimenteel geworden zijn? Dat zou ik nooit van hem gedacht hebben.”

Men zette zich aan tafel. 't Duurde niet lang, of Paul Van Dordt begon zich meer „op zijn dreef” te voelen. 't Eene glas vóór, 't andere na werd „verschalkt”, zooals Paul zich zou uitdrukken, en alle schroom week uit zijn binnenste, waar zoo moeilijk plaats voor dien dwars-in-den-weg te vinden was. Na 't vierde glas wijn had de „student” zijn rechten hernomen, en „daasde” Paul met „lui”, in plaats van met zijn chef en diens anderen collega. Deze beiden wisselden nu en dan een blik van verstandhouding, en bepaalden zich tot een enkele opmerking, een uitroep of lach.

Paul's woordenvloed liep over studenten-ervaringen, en vooral over 't laatst doorleefde: zijn reis naar Indië en zijn eerste ondervindingen in 't land der zonne. Hij was welsprekend, in zoover als men levendigheid van voorstelling en rijke afwisseling van kleurige beelden en uitdrukkingen zoo noemen mag. 't Was voor zijn beide toehoorders zoo nieuw, niet alleen voor den anderen gast, die nooit student geweest was, maar ook voor Piet, wiens korte tijd van jeugdige dwaasheid, reeds zoolang achter den rug lag! Er viel zoo weinig voor in hun Borneosche eenzaamheid, en Paul's verhaal klonk hun als een „alleenspraak” van Coquelin. Ze luisterden dus, het vuurwerk van Paul's welsprekendheid gadeslaande als kinderen, die nog nooit zoo iets beleefd hebben.

De zwaarlijvige „Seigneur de Saint-Bruno”, zooals Paul hem noemde naar de onderneming, die hij administreerde en welke naam voor den baar onuitsprekbaar was, verslikte zich driemaal, en bulderde telkens van 't lachen, terwijl de gastheer eveneens onder de bekoring raakte. Maar toch — vreemd — Piet Lingemans wist vaak niet, of hij lachen moest of niet: de man was koddig, jawel, maar van tijd tot tijd . . . onhebbelijk? nee, een beetje grof, erg grof zelfs. Piet liet hem praten, kalm waarnemend.

Buiten op 't donkere erf, in de schaduw van 't huis, waren Piet's Chineesche kok en zijn Javaansche „paardenjongen” ook aan 't waarnemen, op hun manier, en telkens als Sariman, die met zijn slobberige, roode *badjoe-toro* aan, ver over de knie reikend, heen en weer liep om te bedienen, in hun nabijheid kwam, zonden zijn schelmsche zwarte kijkers uit het beenige verknepen gezicht blikken vol beteekenis naar die verborgen critici. De aanrechttafel stond namelijk in een overdekte overloop die het hoofdgebouw met de bijgebouwen verbond, en vlak daar bij hurkten Sariman's vrienden.

„Sariman, een nieuwe flesch voor mijnheer!” riep de gastheer, toen hij zag dat de dorstige Paul tweemaal aan een leeg glas gesipt had. „En breng de vruchten maar dadelijk,” beval hij onmiddellijk daarop: hij voorzag, dat lang tafelen noodlottig voor Paul's evenwicht zou kunnen worden en was dankbaar dat de maaltijd al haast tot het dessert gevorderd was.

„Kom, mijnheer Van Dordt, hoe ging 't nu verder met dat aardige „kevertje” zooals u haar noemt?” vroeg de vleezige collega van den gastheer.

„O, dat „handschoentje?” zei Paul, die een oogenblik zijn aandacht geheel door den wijn had laten in beslag nemen. Hij had verteld van een „jonge” dame bij hem aan boord, toen hij de reis deed, die „uitkwam” om haar man,

met wien zij bij volmacht getrouwd was, te Batavia te ontmoeten. 't Verhaal had vooral den dikken Seigneur de Saint-Bruno vermaakt. „'t Was me een meiske wel, hoor. Stel je voor: dat kind liep geblanket, gepoederd en gekurke-trekkerd — 'r haren, bedoel ik — maar steeds om je heen. Ze zocht wat, dat was duidelijk. Ze liep gewoon waarloos rond als een kip, die niet weet waar ze leggen moet. Ik begreep 't onmiddellijk, en ik dacht: daar zal ik m'n draai hebben. Ze wil met alle geweld, dat ik 'r t hof maak. En ik deed 't, stierlijk. Ik zal 's zeggen hoe. Ik reisde tweede klas en zij eerste. Ik mocht dus niet op 't achterdek komen — zoo'n hondsche bôel op die Hollandsche booten, nietwaar? — maar daar wist ik wel raad op. Ik moest er trouwens wel wat op vinden, want 't was gewoon hartverscheurend, dat lieve maagdekijn van even vijf en dertig zoo smachtend naar me te zien kijken, als ik toevallig mijn snor boven de trap vertoonde. 't Was reine menschelijkheid, afgezien nog van 't genoegen, dat ik me zelf op die manier verschaft. Op zoo'n boot, tweede klas, tusschen al die peeën — o, excuseer me, ik bedoel die mindere lui — gaat je hart dubbel verlangen naar wat afleiding. Ik verleide den kaptein, en ik vond afleiding. Die ouwe heer was dol op „smousjassen.” Nu zeggen een massa ploerten, dat het een onfatsoenlijk spel is: de ouwe dorst het dus niet met een eerste-klasser te spelen. Ik kwam er toevallig achter door een van de sloopofficieren, die 't me vertelde. Ik praaide den ouwe 's op een morgen akelig beleefd, zoo boven aan de trap, en zei hem, dat ik gewoon stierf van verlangen om 's een partijtje smousjassen te spelen, en of hij soms iemand wist, die dat spel speelde, een van zijn matrozen of zoo. Ik zei hem, dat ik eenigszins timide was uitgevallen, en 't niet zelf dorst te vragen...”

„'t Timide” gezicht van Paul, met de korte borstelige, witte haren, waartusschen een onbepaald verlengd voorhoofd glansde, met de kleine, half toegeknepen grijze oogjes, zijn propneus en de links en rechts opstaande, schier witte katersnor, geflankeerd door zakkerige wangkwabben, alles rood en wit, maakte op hen die naar hem luisterden en keken een onweerstaanbaar komischen indruk. Beiden schaterden, Piet ditmaal ook volkomen gewonnen.

„Nu,” ging de verteller voort, „ik had dadelijk 't hart van dat goedige dier gestolen. We smousjasten een paar maal, 's avonds laat, in de hut van de' kaptein zelf en als de meeste passagiers al naar bed waren. Ik kreeg dus natuurlijk in een minimum van tijd van 'm gedaan, dat ik op 't achterdek mocht komen vóór en na een bepaald uur. En sedert die tijd ontmoette ik iederen morgen, heel vroeg, het handschoentje, heel toevallig natuurlijk. „Zoo, Mevrouw — hè, dat Mevrouw: ze zeggen dat hier tegen menschen, die in patria nooit anders dan Keetje of Mietje betiteld zijn geworden! — „Zoo Mevrouw,” zei ik dan de eerste maal hoffelijk, „houdt u ook van de morgenkoelte?” „He, ja, Mijnheer, 't is in de hut executabel warm” — execrabel, wou de arme ziel zeggen. „Zeker, zeker, Mevrouw. Zoo'n wandeling op 't dek bij 't ochtendgloren is een délice, vooral hier in de Rooie Zee.” Mevrouw stond op van de bank tegen de verschansing, waar ze had zitten kijken naar de opkomende zon, in een wit mouselinen morgenjapon met korte mouwtjes.

De opkomende zon was ik, die de trap opkwam uit de tweede klas, cela va sans dire. „Ik wandel graag, Mijnheer, maar u moet geen Engelsch tegen me spreken. Ik spreek geen Engelsch, wel Fransch. Zoo'n lieve taal, vindt u niet?” „Snoezig, Mevrouw, vooral als u 't spreekt.” Zoo ging 't door van half zes tot zeven uur. Toen ik afscheid nam, had ik haar volle vertrouwen, en wist ik allerlei hoogst interessante bijzonderheden van haar verleden, heden, toekomst, familiegeheimen, en meer zulk fraais. Na die morgenwandelingen wist ik ook, dat haar huwelijk eigenlijk maar een „mariage de rançon” was, zooals zij 't uitdrukte. Ik begreep, dat dat iets vreeselijks moest wezen, en ik troostte haar. De' vierde' keer schreide ze tranen met tuiten, aan m'n borst geklemd — ik kon er heusch niets aan doen — ze vond 't verschrikkelijk, dat we scheiden moesten, als de boot over enkele dagen aankwam... Na die sentimenteele bui zag ik haar een uur lang niet boven komen; terwijl ze anders altijd vóór 't ontbijt in de buurt van de trap bij de tweede klas bleef rond zwerven, totdat de bel voor 't ontbijt luidde...”

„Arm schepsel!” riep de gastheer zonder te lachen.

„En wat gebeurde verder? Hoe kwam je van die geschiedenis af?” vroeg gretig de lijvige administrateur, die in zijn jonge jaren tot het schuchtere soort behoord had, dat nooit „hof maakt”. Hij zag alleen 't grappige en nieuwe in 't verhaal van den praatgragen losbol.

„O, dat zal ik je vertellen” riep Van Dordt met zelfingenomenheid. „We zouden vluchten, als de boot Padang aandeed. Ik zou eerst aan wal gaan, daar voor een schuit zorgen en haar komen afhalen, in den nacht. Ik ging aan wal, maar had idee daar een boot over te blijven — dat gaat, zooals de Heeren weten — en natuurlijk geen schuit te sturen. Jawel, hoor. Ik zat 's avonds rustig in mijn hotel mijn bitter te drinken, toen verscheen, te voet en in haar wit mousseliene' baljaponnetje Mevrouw Kokkelman, mijn teer bemind handschoentje. Ik praatte als Cicero buiten op 't erf nog, om haar te overtuigen, dat we finaal scheiden moesten, hoe wreed 't ook was. Ik sprak van plicht en harde wet der noodzakelijkheid. 't Hielp niets, Meneeren. Ik schaamde me gewoon voor de lui in 't hotel — er waren een paar passagiers van de boot bij — maar wat kon ik er aan doen? Ze wou blijven, met alle geweld. Nu goed, zij bleef. Maar ik niet. Denzelfden avond — 't was al pik donker kneep ik stil weer uit, naar boord. De boot vertrok een half uur later en ik was „lekker als kip” — zeggen ze dat hier niet? — dat ik van m'n „kokkel'vrouwje” af was. 't Had me 'n moeite gekost hoor!”

Piet Lingemans keek een oogenblik stroef. De toon van luchthartige, roekelooze spotternij in Paul's gansche verhaal beviel hem niet. Die Paul was toch geen nette kerel, nee'...

Toen de koffie en de sigaren verschenen, stelde de gastheer dan ook voor, weer naar de voorgalerij te gaan. Wellicht, dat zoo 't gesprek een andere wending nam.

„En was je toen van 'r af?” vroeg de administrateur van Soengai-Boeroeng weer, opstaande. De gastheer en Paul volgden zijn voorbeeld, de laatste met

zijn eigenaardigen rustigen zwier, waaraan de wijn blijkbaar geen afbreuk had gedaan. Met zijn eenigszins lobbesachtige linkschheid in gang en gebaren, de soort van linkschheid die in menschen als Lingemans voor velen even beminnelijk is als de aangeleerde losheid en geblazeerdheid van leeghoofden als de ander onuitstaanbaar, ging Lingemans achter de beide andere mannen aan, en zweeg, terwijl hij Paul gadesloeg. Ook hij vond 't „air” van zijn jongeren gast onuitstaanbaar; maar zijn antipathie worstelde nog met zijn goedigheid, schoon meer en meer veld winnende. Tevergeefs deed hij zich weer gewetensvragen: was dat wel de ware Paul, die kwabbig vleezige jonge „mooidoener” met zijn doorzakkenden kameelen gang — eenigszins wijd-beens — met krommen rug en 't hoofd bij iederen stap opwippend, als kliefde hij met moeite de lucht? Kom, zijn „contub” was immers een beste kerel bij al zijn dolle vrolijkheid. Wat aanstellerig, nog uit oude gewoonte... nou ja, hij was zoolang student geweest! Geen maand meer van hard werken in de tuinen op tachtig dollar, of al die rijke-lanterfant-manieren zouden wel van zelf verdwijnen. Maar waarom sprak de man dan zoo inploertig over die vrouw?... Och, misschien is 't niet eens waar: zulke lui liegen soms alleen om met avonturen te kunnen geuren! Hij heeft immers een naam genoemd, die best verzonnen kan wezen. Een onschuldig genoeg, als 't zoo is. Arme duivel, ik zal 't hem niet misgunnen...

„Bl...!” riep 't voorwerp van Piet's overdenkingen op eens. Hij stond stil vlak vóór de laatste groote staalgravure bij de deur, die naar de voorgalerij leidde. Zijn dikke medgezel keek hem verwonderd vragend aan. „Die meid heeft wel wat van Lientje!”

Piet, die ook onwillekeurig was blijven stilstaan, was in zijn gedachten gestoord. Hij had 't gesprek tusschen de twee mannen, die vóór hem uitgingen, niet gevolgd.

De ruwe uitval van zijn beschermeling klonk schrijnend, kwetsend. De gravure, waarheen Paul met zijn sigaar wees, stelde een knielende en biddende meisjesfiguur voor. De fijne handen waren gevouwen, het hoofd met lang afhangende zwarte lokken eenigszins achterovergebogen, en de oogen, waaruit een traan parelde, waren groot en zielvol ten hemel geslagen. 't Ruime witte nachtkleed viel als een mantel van onschuld om de ranke maagdelijke gestalte.

Piet hield van die plaat. Hij herinnerde zich, dat zijn moeder hem de beteekenis van de woorden, die eronder stonden, menig keer had uitgelegd, als hij als kleine jongen 's avonds in zijn nachtponnetje Papa nog eens goeden nacht kwam kussen. *O Lord, teach me thy ways, show me thy paths* was het onderschrift. Hij had de verklaring toen nooit goed begrepen, en zich de „paden des Heeren” flauw voorgesteld als de paden achter in hun tuin, waar zulke mooie stokrozen stonden — „maar dan mooier, o veel mooier, ziet u,” en dan de glimlach van zijn moeder, de lieve trek op 't volle, blozende gelaat met de zachte ingoedige blauwe oogen, Piets oogen, en het rossige, dikke haar. Zijn moeder was toen nog een bloeiende jonge vrouw,

gelukkig en dankbaar voor 't geluk haar in echtgenoot, kinderen, huis en wat niet al geschonken. Ze was vroom en goed...

En dan... Lientje!... wie zou hij bedoelen?...

„Wat wil je daarmee zeggen?” riep Piet zichtbaar ontstemd. Zijn rechterhand jeukte, en in gedachten had het opkijkende domlachende gezicht van Paul, nog steeds naar de plaat gekeerd, al een gevoelige terechtwijzing beet. In werkelijkheid bepaalde Piet's driftuiting zich tot iets strengs en hards in zijn toon, en het ballen van zijn vuist in zijn rechter broekzak.

„Och, een meisje, dat ik in 't Haagje gekend heb. Kan 't je wat schelen, Piet?”

In den Haag! Nu Piet nog eens naar de gravure keek, bemerkte hij, dat de trekken van het biddende meisje eenige gelijkenis vertoonden met die van Lientje, zijn Lientje, zooals ze eruit zag op 't portret, dat hij nu ongeveer drie maanden geleden van haar moeder gekregen had. Dat hem dat te voren nooit opgevallen was! Dus zou 't meisje, waarvan die ellendeling sprak — een ellendeling is 't, dacht Piet nu met volle overtuiging — dezelfde wezen? Kom, onzin...

„Je weet heel goed, dat ik erg op die platen gesteld ben. Ik heb je dat zoeven nog gezegd. Doe me 't genoeg...”

„O, zeker, zeker. Neem me niet kwalijk, hoor. 't Spijt me heusch” zei de ander half spottend. Hij vond zijn ouden contub lang geen „lollige kerel” meer, en zijn blik en toon eenvoudig zot, na zoo'n onbeteekenende opmerking.

Piet antwoordde niets, en 't drietal trad de voorgalerij binnen; 't kookte en bruiste in hem. Maar hij was gastheer, en bedwong zich. Hij vond 't al onaangenaam, dat hij zijn ontstemdheid had laten merken: hij kon best later 's iets gezegd hebben over die opmerking van Paul, en hem meteen 's uithooren. Als dat ging... Och, hij wilde er voorloopig niet meer aan denken! Waarom zou nu juist toevallig dat meisje Lientje Driest wezen? Op elke tien meisjes heette er één Lien, en die gelijkenis kon best verbeelding wezen. Maar Piet wist niet, waarom hij dan nu dien Paul gedecideerd een ploert vond...

Hij dwong zich tot een gesprek over Sint-Nikolaas-avond in Holland. De pakjes op tafel, nog onaangeroerd, boden een geschikt aanknoopingspunt.

„Wil je mijn Sinterklaas-verrassingen 's zien, Van Twello?” zei de gastheer met een geforceerden lach tot zijn dikken gast, wiens eenigszins bedremmeld gezicht hem hinderde.

De pakjes bleken een bezending postpapier en enveloppen te bevatten. De kapitein van de Singapoer-boot had ze op Piets verzoek meegebracht en hem toegezonden. Van wie zou hij trouwens in dien uthoek der aarde Sint-Nikolaas-geschenken kunnen ontvangen!

In weerwil van des gastheers inspanning, de „whiskey-soda”, die weldra gepresenteerd werd, en Paul's onverstoerbare praatlust, kwijnde verder 't gesprek. Piet voelde, dat het een mislukte avond was. Dat speet 'm, maar hij voelde zich toch erg opgelucht toen 't rijtuigje wegreed, waarin Van Twello en Paul Van Dordt naar huis gingen.

Maar op dat gevoel van opluchting volgde onmiddellijk de herleving van zijn onderdrukten wrevel, van zijn ergernis en razendmakende vermoedens.

En driftig stapte Piet een paar minuten in zijn voorgalerij op en neer, de handen op den rug, kauwend op zijn snor, den blik strak vóór zich op den grond, met gefronste wenkbrauwen.

„Sariman!” riep hij opeens; maar onmiddellijk daarop klonk het tegenbevel: „Blijf maar.” Hij wierp zich op een schommelstoel, en bleef er tien minuten zitten, zijn horloge in de hand. Toen liep hij haastig naar achteren, stapte 't erf op in de richting van den stal en 't huisje, waar zijn „tuin-buggy” stond, en riep luid:

„Pakoe!”

De slaperige staljongen kwam voor den dag. 't Was twaalf uur: hij begreep er niets van.

„Inspannen!”

Eenige oogenblikken later zaten heer en knecht in 't kleine voertuig, dat in snelle vaart de richting opging, waar een kwartier te voren Van Twello's rijtuig tusschen de donkere koffie-aanplantingen verdwenen was.

(Wordt vervolgd.)

„ALS MAN VAN EER.”

Haagsch-Indische novelle

VAN

KARAMATI

(schrijver van „Clara van Merenstein,” „Toewijding” enz.).

(Vervolg.)

V.

„Moeder is al een half uur naar bed,” zei Lientje lusteloos op Truida's vraag. Ze zat kleumerig bij 't kleine potkachelkje in de woonkamer. Haar zuster stond met den rug naar haar toe vlak bij haar, vóór den spiegel bezig haar verwarde krullen in orde te brengen. Zoo goed als dat ging, want in den gebarsten en verweerden spiegel werd slechts een onduidelijk beeld waargenomen. 't Voorwerp dateerde uit de eerste huwelijksjaren van Mevrouw Driest, en maakte met zijn opzichtige, eenmaal rijk vergulde lijst een vreemd effect in die armelijke omgeving.

Truida's vilten hoedje lag op een stoel naast haar, nog met de sporen van de sneeuw, die er buiten tegen gewoed had.

„Hondweer buiten!” riep de jongste der meisjes gemelijk, zich tot haar zuster keerende.

„Zoo?” Lientje had niet veel lust tot praten. De beide handen op de knieën zat ze vóór zich te kijken.

„'t Kan je weinig schelen!” gaat de ander voort. „Als je rustig bij de kachel zit, dan geef je wat om sneeuw en wind en modder...”

„Rustig!” zegt de oudste zacht, maar met innige bitterheid.

„Nou ja, rustiger dan ik, die een half uur ver door de kou moet komen, terwijl jij je warmen kunt. Dan klaag je nog!”

De twee zusters begrepen elkaar niet, wat trouwens heel wat meer voorkwam. De nuchtere, kalme Truida vond Lientjes inzichten „overdreven”, Lientje vond de hare „laag bij de' grond”. „Je bent een kind, een volslagen kind”, zei de jongste telkens tot haar drie jaar oudere zuster, in 't volle besef harer verstandelijke meerderheid. Ze was te meer gesteld op die meerderheid, omdat ze zich tegenover Lientje de mindere voelde in uiterlijke aantrekkelijkheden — o, verreweg! Haar kleine ineengedrongen gestalte, het roode, bolle gezichtje met het stompe, ietwat breede neusje, de eenigszins uitpuilende oogen zonder veel uitdrukking, waarboven de dunne

witte wenkbrauwen nauw zichtbaar waren, het smalle voorhoofd en de vrij grove vaalblonde krullen „en garçon” gaven het persoontje iets boerinachtigs. Men besepte bij den eersten aanblik, dat zoo'n uiterlijk weinig strookte met kniezen of pruilen. In dat gezonde lichaam was ook de geest gezond; maar die eigenschap trad bij beide te veel op den voorgrond, drong zich te veel op aan de waarneming. In haar geheele voorkomen, dat niet bepaald onaangenaam kon genoemd worden had ze veel van een dahlia. De meeste bloemenliefhebbers vinden die bloem zeer correct. Jawel, en zeer regelmatig gekleurd, degelijk ook, en toch... houden ze meer van de Parma-viool. Sommige menschen echter beweren hoofdpijn te krijgen van den geur dezer laatste en zoo vond ook Truida de hartstochtelijkheid en 't gebrek aan zelfbeheersching bij haar zuster niet „gezond.” Zij zat even stevig vast aan wat ze gaarne haar „beginselen” noemde als haar evenbeeld onder de bloemen aan den stengel: geen onbeteekenend windrukje of regenvlaagje zou dien breken, geen gril van 't lot zou Truida ontrouw maken aan haar „beginselen.”

„En jij lijkt wel veertig met je ouwelijke verstanderigheid!” zei Lientje als Truida haar een kind noemde. „Ik ben liever jong,” liet ze dan niet zonder hatelijke bijbedoeling volgen.

De zusters mochten elkaar niet, en staken hun gebrek aan zusterlijke genegenheid niet onder stoelen of banken. Lientje haatte „de beginselen” van Truida met hartgrondigen haat. Ze zeide dat menigmaal met fijnen spot of scherpe geestigheid. Truida beantwoordde dat dan met tartende, minachtende kalmte. „Kinderpraat!” zei ze, schouderophalend. Met dat al besepte ze dan tevens, dat ook in geestigheid en welbespraaktheid Lientje haar vooruit was. Maar, och, ze stelde geen prijs op die eigenschappen: ze vond ze „ondegelijk”. „Een „knap” uiterlijk, nou ja, dat laat ik daar, dat heeft wel iets voor,” dacht Truida, maar ze troostte zich niettemin met de overtuiging, dat ook dat niet noodzakelijk was voor een degelijke vrouw. Ja zelfs... zou 't wel wenschelijk wezen?

't Was hier weer 't eeuwig antagonisme tusschen verstand en hart. Lientje was te veel hart, Truida te veel verstand. Toen ze klein waren, noemden de menschen de jongste „een flinke meid,” de oudste „een snoes van een kind.”

In al het getob en de voortdurende zorgen van hun armelijk bestaan, bij al 't leed dat deze drie eenzame schipbreukelingen op de zee des levens reeds drukte, kwam nog deze telkens terugkeerende oneenigheid als een booze geest, om 't weinigje geluk te weren, dat eendracht en liefdevolle omgang anders zouden kunnen geschonken hebben.

En de moeder, die beide kinderen innig liefhad, leed onder de machteloosheid harer vermaningen. De beide meisjes zouden in haar bijzijn niet licht tot hevige tooneelen overgaan — ze eerbiedigden de arme oude te veel daarvoor — maar de bedekte toespelingen, de spijtige schermutselingen tusschen die twee hernieuwden zich telkens weer. „Maar zwijg dan toch, Lientje, en jij, Truida, wees niet zoo bedilziek. Bedenk toch: Waar liefde woont, gebiedt

de Heer Zijn zegen. Jelui hebt niets buiten elkaar en mij op de wereld. Wees eensgezind. Doe 't om mij!” Dan was er wapenstilstand, zoolang als 't duurde....

Dien avond, dat Truida van haar dagwerk thuis kwam, lag de laatste woordenwisseling nog versch in beider herinnering: ze hadden 's morgens in de vroege — op gedempten toon, om moeder, die nog sliep, niet te storen — een gesprek gehad, en waren 't natuurlijk oneens geweest. De beide zusters, die bij elkaar in één bedsteê sliepen — de oude vrouw gebruikte het eenige ledikant in de alkoof — hadden nu en dan op die wijze een gedachtenruil. Gewoonlijk eindigde die dan daarmee, dat de oudste driftig opstond, of, als 't nog wat erg vroeg was, zoo dicht mogelijk naar den kant drong en Truida den rug toekeerde.

Lientje antwoordde niet op 't verwijt van haar zuster. Dat ze „klaagde”, was waarlijk niet om materiele zorgen. Die waren er genoeg, zeker; maar datgene, waarom ze klaagde in de diepte van haar gemoed, wat sinds drie jaren daar verborgen lag en haar benauwde tot stikkens toe, was van heel anderen aard. 't Liet haar vrij koud, dat als een enkele galm dier zielsklacht onwillekeurig doordrong in den klank van een woord of in een zucht, Truida daaraan een verkeerde uitlegging gaf. Ze was ook zoo „verstanderig”. Al kon en al wilde zij verklaren, de andere zou er immers toch niets van begrijpen.

Ze zweeg dus, en bleef somber vóór zich kijken.

„Waar suf je nou toch weer over?” riep Truida meer en meer gemelijk, terwijl ze bij de kachel ging staan, om haar verkleumde vingers te warmen. Ze dacht aan al 't geharrewar over Piet Lingemans' hernieuwd aanzoek. Bij Lientje was daardoor in de laatste maanden „'t oude” in hevigheid van zelfkwelling en strijd toegenomen. Ze had ook dien dag in 't weinig spraakzame verkeer met moeder al de bitterheid daarvan beslekt.

„Dat gaat je niet aan!” antwoordt ze verstoord, maar zonder op te kijken.

„Dat gaat me wel aan. Ik weet heel goed, waaraan je weer denkt. Ik wenschte wel, dat je eindelijk al die dwaasheid liet varen, en deedt wat ieder verstandig meisje in jou omstandigheden doen zou.”

Geen antwoord.

„Je denkt weer aan die „misselijke” vent, aan die Paul...” Ze weet wel, dat dat „pakt”; Lientje zal daarop 't antwoord niet schuldig blijven.

„Ik verzoek je die beleedigende taal voor je te houden. Je kent die' man niet... Je hebt hem net ééns gezien. Je weet niet wie hij is. Je weet niets kwaads van hem...” Lientje's oogen vlammen, als ze haar zuster aankijkt.

„Niets kwaads? Lieve tijd” — Truida vermeed alle heiligschennis in haar uitroepen — „als je dat geen kwaad noemt, dat hij je heeft laten zitten, en nu na drie jaar naar Indië gaat, zonder taal of teken van zich te laten hooren! Noem je dat geen kwaad, dat jij je nu al die' tijd zit dood te kniezen om die' vent, je eigen leven vergalt? En 't onze... En dat je blind bent voor je eigenbelang?...”

„Eigenbelang? Jou belang, bedoel je. Maak mij niet wijs, dat je me dat

huwelijk aanraadt uit zusterlijke liefde. 't Is omdat je begrijpt, dat onze omstandigheden dan beter worden, jij geen kameniertje meer hoeft te spelen en hier thuis 't rijk alleen hebt. . . ."

Truida haalt minachtend de schouders op.

„Je weet zeer goed, dat Piet Lingemans moeder in allen geval hulp beloofd heeft, en dat hij dat zeker doen zal, of jij met hem trouwt of niet."

„Daar blijkt nu weer je verstanderigheid uit," zegt de ander schamper. „Alsof wij zoo'n hulp zouden kunnen aannemen, als ik zijn aanzoek afsla."

„Waarom niet?" antwoordt Truida vol moederlijk meerderheidsbesef.

„Wel, omdat 't niet kan, dood eenvoudig. 't Is heel wat anders geldelijke hulp van een schoonzoon of zwager aan te nemen dan van een wild vreemde."

„Wild vreemde!"

„Goed, geen wild vreemde dan; maar iemand, die we in zooveel jaren niet gezien hebben, dat hij vrijwel een onbekende voor ons is. Ik ken moeder genoeg: die zou in geen geval die hulp aannemen, als 't niet tot een huwelijk tusschen ons kwam. En ik zou 't haar ook afraden, als dat noodig was. Maar laten we zwijgen over die zaak. . . . Jij begrijpt me toch nooit." En Lientje staat op, en geeft duidelijk te kennen, dat ze naar bed wil.

Truida doet alsof ze niets merkt. Ze wil nog eens haar „dwaze" zuster de les lezen. En de aanhouder wint, denkt ze in haar „verstanderigheid".

„Ik wil, dat je mij begrijpt," zegt Truida met sarrende kalmte — haar kalmte was altijd zoo sarrend voor de levendige Lientje — „'t is jou belang in allen geval ook, al wil ik wel bekennen, dat het moeder en mezelf beter zou gaan, als jij eindelijk je over je denkbeeldige bezwaren heen zette. Ik zie ook wel in, dat we die hulp niet zouden kunnen aannemen, als jij Piet bedankte — ik bedoel nu nog 's, na zijn laatste' brief." Een van Truida's beginselen is, dat men wat toegevend moet zijn jegens „kinderen". Ze gaf dus gedeeltelijk toe. Misschien, dat zoo haar kansen om het pleit te winnen vermeerderden.

„Je zult me aanhooren," gaat de jongste der zusters voort met het minimum verheffing in haar schelle, onwelluidende stem, dat ze met „vrouwelijke waardigheid" vereenigbaar acht.

Lientje gaat druk voort met uitkleeden, schijnbaar zonder acht te slaan op 't geen de ander zegt.

„Ik vind 't meer dan erg, dat je je eigen geluk en ons welzijn opoffert, alleen maar omdat je nog hoop hebt op . . . die' Paul "

Truida zal nu alles zeggen, haar laatste troeven uitspelen. Nu vanavond zal ze dat koppige kind wel tot rede brengen.

„De man denkt niet meer aan je. Hij heeft waarschijnlijk wel tien liefjes gehad na jou. . . ." Ze wacht even, om na te gaan hoe de uitwerking harer woorden op Lientje is. Maar deze blijft zich volmaakt onverschillig toonen, hoe ze ook inwendig kookt.

„Je zegt, dat ik hem niet ken," gaat Truida onverstaanbaar voort. „Ik ken hem voldoende uit zijn daden. Een fraai heerschap, dat een meisje zoo

behandelt! Ik begon al met wat tegen hem te hebben, toen je me in 't geheim nam. Ik heb je eenmaal beloofd te zullen zwijgen, en dat zal ik blijven doen. Maar ik heb spijt, dat ik ooit toegegeven heb, toen je me de' man voorstelde die' eene' avond — dat weet je wel — en ik beloven moest moeder buiten de zaak te laten. 't Kwam me toen voor, dat hij eerlijke bedoelingen had, hij leek me een fatsoenlijk man, al beviel hij me overigens niet. . . . Fatsoenlijk! Wat was ik toen jong en onervaren, dat ik zoo onverstandig kon zijn die geheime vrijage van jelui te bevorderen. Och, ik meende er goed aan te doen. 't Spijt me nu, dat kan ik je met de hand op 't hart verzekeren." Menschen, waar 't hart erg kalm is, schijnen gemakkelijk daartoe over te gaan. Ze schijnen althans gaarne de uitdrukking te gebruiken. „En juist omdat me dat zoo spijt" vervolgt de beginselvaste Truida met waardigheid, „juist daarom wil ik nu alles doen wat in mijn macht is, om alles goed te maken. Ik was toen wat dom, maar nu ben ik verstandig, Goddank. Ik dacht toen, dat je een goed huwelijk zou doen: die Paul had wat geld, was van een goede familie en je hield van hem. Als ik nu nog denk aan je dwaze, dolle verlieftheid in die' tijd! Krankzinnig gewoon! Hè, ik huiver er van."

Een schouderbeweging der kuische zedemeesteres moest deze laatste oratorische overdrijving aanschouwelijk maken. Lientje dacht aan de jaloerschheid van Truida in dien tijd: die vond zij „krankzinnig", en ze vond nu haar zedepreekerij belachelijk. Maar ze zei niets.

„Als ik geweten had, dat al die malligheid zoo'n verloop zou nemen!" hervat Truida. „Dat je juist van een goed huwelijk afgehouden zou worden door aan die' kerel te denken! Je weet in welke omstandigheden we toen waren. Nog erger dan nu, en dat zegt wat. Als je toen een goed huwelijk gedaan hadt, zouden we nu niet in armoè zijn — ten minste niet zoo. En nu heb je gelegenheid, om werkelijk ons en jezelf vooruit te helpen. Piet Lingemans is alles wat je wenschen kunt. . . ."

„Bah!" zegt de oudste der zusters bij zichzelf, „voor mij is trouwen geen zaak van berekening. Vroeger je kansje gemist, neem nu je kansje waar! Wat een stuitende raadgeving!"

Lientje is vol bitterheid tegen haar zuster. Die ongevoeligheid en ruwe manier van spreken grieven haar. En ze heeft al zooveel ellende doorleefd dien dag, zooveel gedacht, getobd, zich afgebeeld met vragen, die ze reeds lang voor beantwoord en beslist hield. Truida was onaangenaam, maar had ze in hoofdzaak misschien geen gelijk met hetgeen ze beweerde? Was 't niet Lientje's plicht dat aanzoek aan te nemen, terwijl ze kort te voren juist meende haar plicht te doen door 't af te slaan?

Ze vindt het verschrikkelijk nu weer te weifelen, want erger dan een harde plicht te vervullen, is het haar als een ieder, die plichtbesef voelt, niet te weten waarheen zich te richten. Ze is ontevreden over zichzelf, en wijt alles aan Truida.

Ze is inmiddels uitgekleeft, en staat in haar lange witte nachtjapon gereed om de bedstede in te stappen. Als ze daar even toeft bij den opengeschoven

voorhang, die de eenige afscheiding vormt tusschen de alkoof en de kamer, met de golvende zwarte haren om nek en schouders vallend, werpt ze een blik vol stil verwijt op Truida, die nog steeds op haar plaats bij de kachel zit, en zegt dan op onverschilligen toon, alsof de ander over niets bijzonders gesproken had:

„Goeie' nacht. Zorg er voor, dat je de kachel laat uitgaan, als je straks ook naar bed gaat.”

Truida wordt, ondanks haar principes, thans zichtbaar wrevelig. Ook zij is ontevreden over zichzelf. Ze heeft daareven waarlijk een opwelling van bewondering gehad voor de mooie oogen en de gestalte van dat domme kind!

„Een ding wil ik je nog zeggen”, bijt ze Lientje toe. „Denk aan je verantwoordelijkheid. Moeder kan met haar zwakke gezondheid niet langer in deze armoë blijven voortleven. Ze zal weer ziek worden. En wat moeten we dan beginnen, als we dokter en apotheker niet betalen kunnen? Of als ze sterft, wat dan? Blijf jij maar denken aan die' ellendeling van 'n Paul. 's Kijken wat er over drie maanden gebeurt! Dan staan we op straat, sentimenteele zus. Ik wensch je een goede nacht.”

Verder zwijgen beiden. Het lichte snurken der oude vrouw in 't groote bed houdt even op.

Angstig kijkt Lientje naar haar, zich in bed oprichtend. Neen, Goddank, moeder slaapt door. Ze hebben wel zacht gesproken zoeven, maar toch... O, als moeder 's iets gehoord had....

Lientje's zielestrijd wordt voortgestreden, O, als dat lieve lijdende schepsel, die moeder die ze zoo zielslief heeft, mocht bezwijken onder den last der ellende, wat dan?

De gordijnen der bedstede zijn toegetrokken. Lientje ligt op haar knieën te bidden. Het krampachtige trekje om haar mond van zoeven, toen ze vóór haar zuster stond, is heen. 't Fijne donzige gelaat met de opgeslagen donkere oogen, de volle lelieblanke hals, waarlangs de gitten lokken stroomen, de heerlijke slankheid der gestalte in 't eenvoudige witte kleed beschenen door 't licht van 't nachtlampje, dat door de dunne gordijntjes dringt, lijnen doezelend en verzachtend, dat lieflijk geheel biedt een treffende overeenkomst aan met de afbeelding der biddende, waarheen zoo menigmaal een kloek manne oog met teederheid opgekeken had, ginds, ver weg aan 't ander eind der aarde.

Ook hier vloeien tranen van innige roering over 't gelaat eener smeekende; want ook hier wordt gebeden: „Heer, leer mij Uwe wegen, wijs mij Uwe paden.”

VI.

De troost en de voorlichting zijn niet gekomen, en Lientje voelt zich teleurgesteld. Naief vraagt ze zich af, of Onze Lieve Heer niet boos zou wezen, omdat ze Hem alleen aanroept, als haar arm hoofd haar geen goeden

raad meer kan geven. 't Is waar, Lientje denkt niet zooveel aan God als ze behoorde te doen — nee', lang niet, vooral in den laatsten tijd! — maar ze had ook zooveel naars om aan te denken. Zooveel naars, dat ze schuchter terugweek met haar gedachten, als een arme slavin, die te veel van haar meester te verduren heeft, en in ongenade is. Was zij in ongenade gevallen?... O, God had haar niet lief, dat kon niet, dat kon niet. Sedert...

Lientje onderdrukt met moeite een snik. Naast haar ligt Truida, wellicht nog in haar eersten dommel: ze mocht eens ontwaken en haar ondragelijk gepreek weer beginnen... Wat was die Truida beleedigend in haar uitdrukkingen geweest! Die ellendeling van een Paul... Hij is geen ellendeling, neen, honderdmaal neen! Ze gelooft 't niet, ondanks alles. En toch... houdt ze dan nóg van hem, zooals toen? Ook dat niet — o neen, dat mag niet — maar ze haat hem niet, ze kan hem niet haten. Waarom dan toch niet? Waarom weigert dat slechte hart te haten, en vermeit het zich zelfs in dwaas terugdenken en verlangen naar wat eenmaal verloren is, voor goed verloren? „'t Is slecht hem nog lief te hebben” — zegt Lientje's geweten. En ze paait en sust 't als altijd: ik hou' ook niet meer van hem, ik wil niet meer aan hem denken zooals toen. En als een kind, dat door haar moeder valsch beschuldigd wordt, en op al haar verzekeringen maar geen geloof vindt, roept ze wanhopig haar geweten toe: 't is niet daarom, 't is niet daarom — niet omdat ik nog van hem hou', dat ik niet doen wil wat moeder en Truida van mij wenschen!

En de korte droeve roman van haar leven komt weer vóór haar geest, duidelijk en klaar in al de bitterzoete bijzonderheden, als waren de gebeurtenissen van gisteren.

Drie jaar geleden studeerde Lientje voor onderwijzeres. Ze zou in October examen doen, den eindpaal bereiken, waarheen zij met zoovele lotgenootjes van haar stand zoolang gehunkerd had. Ze zou dan „klaar zijn”, en haar eigen brood kunnen verdienen. Dat zou ze inderdaad, want haar traktement dat haar in haar toekomstigen werkkring tegenlachte, was juist voldoende daarvoor — zonder boter... Lientje was gelukkig in 't vooruitzicht. O, wat een weelde, als ze die vijf honderd gulden kon storten in de schamele huishoudkas van moeder thuis! 't Was hun zoo weinig voor den wind gegaan sedert den dood van oom Frederik uit „de Oost.” Dat die man ook zoo spoedig was komen te sterven, juist toen hij eenige maanden te voren moeder zoo hartelijk en zoo royaal was begonnen te steunen! Ach, die goede oom was blijkbaar zijn heele leven zoo royaal geweest, en had nooit overgelegd van zijn mooie traktement, dat hij in Indië zooveel jaren genoten had; want na zijn dood bleek er niets nagelaten te wezen dan tante's inboedel! Tante kon van het pensioen met haar drie kinderen net leven, beweerde ze. Ze scheen steeds in stilte gemord te hebben tegen manliefs mildheid en gebrek aan spaarzaamheid. En moeder wilde haar nu niet lastig vallen. Op een onbezorgden tijd van nauw drie maanden waren dus bange zorgen gevolgd. Moeder wilde niet verhuizen: ze werd al oud, en verhuizen kost zooveel. Ze

bleef in den Haag in haar kleine bovenhuisje bij het station van het Hollandsche spoor. Zoo scharrelden ze rond, de drie luitjes, van zes honderd gulden, 't pensioentje, waarvan ze vroeger in 't Drentsche dorp hadden moeten leven. Truida, toen bijna zeventien jaar oud, was van school genomen en zorgde voor 't huishouden, terwijl Lientje haar plan om onderwijzeres te worden met verdubbelden ijver doorzette. Truida was als „geknipt” voor 't huishouden, en zij bezat de echte kleinburgerlijke zuinigheid — „krenterigheid” zei Lientje, als ze uit haar humeur was — een eigenschap, die de oudste der zusters totaal miste. Truida had het wonder verricht: ze was toegekomen niet alleen, maar had kans gezien om Zondags een extra schoteltje en een terrien soep klaar te zetten... En er was tevredenheid in de kleine woning; want Truida was tevreden over haar beheer, Lientje over haar studiën — ze zou over een half jaar examen doen, verbeeld je! — en mama Driest over haar flinke dochtertjes. Omgang hadden ze bijna niet. De menschen in de buurt waren meest winkeliers, en in heel den Haag hadden ze geen andere familie dan de oude mevrouw Driest, bewuste tante, en haar drie kinderen. Deze tante woonde aan 't andere einde der stad, ergens in de „Indische buurt,” en had daar een macht kennissen onder de al- of niet bestorven weduwen van Indische officieren, ambtenaren of industriëelen, menschen als zij: fel op „roedjak” — onrijpe vruchten met Spaansche peper — en op Chineesche kaartjes, met een verborgen hekel tegen een „echte” Hollander, veel verhuizend en graag verguizend — 't eene zeggend en 't andere bedoelend — erg hartelijk, zelden hatelijk, erg zindelijk en zinnelijk. De oude dame voelde zich in dien kring op haar gemak — zoo, lekker, ja? — en kwam dus weinig bij haar arme nicht. Deze trouwens was weinig op de bezoeken van haar of haar dochter gesteld; 't hinderde haar in zulk een armelijke omgeving tante's welgemeende, maar onkiesche opmerkingen te moeten hooren over de inrichting van 't huis, de meubels en vooral 't leven der meisjes. Die moesten meer uitgaan, beweerde ze altijd. Haar dochter „Blanche” — een mooi meisje met groote donkere oogen, matgele tint en prachtig zwart haar — ging altijd „goed” gekleed, en vertoonde zich. Dat moesten Lientje en Truida ook doen. „Kom,” zei tante met spontane hartelijkheid „jij stuur jou dochters maar, ja? Wach maar” — dit dan tot de meisjes — als julli ook dans in de Koergaus, krijg julli één goeie man! wach maar. Jij zul zien, Mri — mevrouw Driest heette Marie — kijk maar mijn dochter Blans, ja? Eén vinger één man, als zij wil, maar zij *wil* niet. Ha, ha! Zij wach' liever. Zij weet ook wel wat zij doet.” Nu, Lientje en Truida wisten ook wel wat zij deden. Ze dachten niet aan trouwen. Beiden waren overtuigd, dat de pretendent wel „van zelf” komen zou, als hij ooit kwam; dat een meisje gezocht moet worden en niet zelf aan 't zoeken moet gaan. Truida's ideaal — zoover ze er een hebben kon — was: deftig, geacht en rijk, Lientje's droomen stelden haar toekomstigen levensgezel voor als: jong, mooi en ridderlijk — blond natuurlijk, met edele blauwe oogen en een puntpaard, zooals 't eeuwige type, dat Marchetti in de romans der Illustration van den „jeune homme” geeft. Lientje had daaruit wel eens een roman van Ohnet gelezen in

een ouden jaargang van een schoolvriendin geleend. Ja, zoo moest haar aanstaande wezen... en als hij dan ook eens Gaston heette! Zeker, Lientje dacht 't, en zei 't: „Ik wil uit liefde trouwen.” En Truida zei: „Ik trouw niet,” maar meende het anders.

Zoo leefden ze voort in werkzaamheid en verwachting, totdat een gast hun huis bezocht, onwelkom voor rijken en armen, die als bode van den Huisheer onzer aardsche woning ons allen nu en dan er aan herinnert, dat we die woning slechts tijdelijk betrokken hebben: ziekte, die smart brengt aan allen, leering aan enkelen en nood in 't huis van den arme.

In 't eerst liet de ziekte van de oude dame zich niet ernstig aanzien en Lientje ging door met geregeld haar lessen te volgen: 't was zoo gewaagd te verzuimen nu ze zoo na aan 't doel was!

Zoo wandelde het jonge meisje trouw naar de school: 's morgens om half negen van huis, om niet vóór half vijf terug te wezen. De school was zoo ver, ze kon moeilijk tusschen twaalf en één thuis komen koffie drinken. Het was daarom haar gewoonte, met een kennisje in een melkinrichting dicht bij de school haar broodje te gaan opeten, met een glas warme melk, dat ze daar voor enkele centen krijgen kon. Het schoolgebouw kon soms zoo bedompt zijn, en 't levendige kind verlangde naar een „klein verzetje” tusschen de lesuren. De beide meisjes zaten daar in die zindelijke, nette melkinrichting zoo „knus,” en konden er ongestoord een gezellig praatje maken — nee, 't was heel wat aangamer zoo dan in dat maffe schoollokaal op een bank of onder 't oog der „juffrouw” haar kale boterham te verorberen!

Ze zaten daar dan weer op een mooien middag druk, maar op gedempten toon keuvelend, zooals jonge meisjes dat doen, toen de deur ruw opengestooten werd, en een viertal Delftsche studenten binnen kwamen stuiven. Rumoerig lachend en pratend zetten ze zich aan een tafeltje vlak bij dat, waaraan de meisjes zaten. Dezen zwegen schuchter stil, en keken elkaar aan. De broodjes en de warme melk verdwenen veel spoediger dan anders, want de vrijpostige taal en de onverholen kritische blikken van de jonge lieden maakten een onaangename indruk op Lientje en haar vriendin, en zij vreesden erger. Hoezeer echter hun houding ongegeneerd was en ze lieten merken, dat vooral Lientje hun aandacht trok, toch waren ze niet onhebbelijk genoeg, om tot een van beiden rechtstreeks 't woord te richten.

De meisjes stonden weldra op, betaalden en gingen heen, sterk nageoogd door één der vier studenten, iemand van circa vier en twintig jaar, met een knap voorkomen en een zekeren onverschilligen zwier, vooral eigen aan Minerva's zonen als ze tot de „oudjes” beginnen te behooren. Zijn gezicht had de matbleeke tint van den nachtbraker. Dien dag was dat nogal opvallend, evenals trouwens bij de drie vrienden. Ze hadden dan ook den vorigen nacht niet geslapen, maar „gefoven,” dat het daverde, en nu was één van hen op den inval gekomen, om met een glas melk de fuifdampen weg te spoelen, die hen nog min of meer vervulden. Dat sobere voorstel klonk hun zoo bizar, zoo buitengewoon in de ooren, dat het dadelijk bijval vond.

Nauw waren de meisjes weg, of de oudste van 't viertal, zekere Paul Van Dordt, dezelfde, die Lientje zoo nageoogd had, riep:

„Wat zeg je van zoo'n lief bekje! Een beeld van een meid, he?” Hij vroeg 't aan zijn overbuur aan 't tafeltje. Deze had zich een paar ruwe opmerkingen veroorloofd, toen de meisjes er nog waren. Paul Van Dordt had zich tot kijken bepaald.

„Je bedoelt die donkere? Ja, 't viel me dadelijk op”, zei de toegesprokene.

„Dat schijnt wel, want je was vrij onhebbelijk met je opmerkingen zooeven. Dat doet men niet.” 't Laatste quasi-ernstig.

„Nou ja, jij bent ook een fijne”, antwoordde de ander. Hij liet een leelijken vloek volgen, en schaterde. „Je zou die eene liever niet zoenen, geloof ik, uit zuiver respect, en de ander liever ook niet, omdat je haar niet leelijk genoeg vindt.” Met de laatste bedoelde de man Lientje.

„Een zoen geven is heel wat anders dan onhebbelijkheden debiteeren, zooals jij, Kees.”

„Je zou niet ver komen, al wou je nog zoo graag”, viel de derde der melkdrinkers in. Hij was bezig geweest met aandacht zijn grooten zwarten knevel, die in eenigszins verwilderden toestand geraakt was, in orde te brengen. De spiegel aan de wand vlak boven het tafeltje gaf hem daartoe gelegenheid. Hij had daarbij kunnen constateeren, dat zijn gelaatstrekken er min of meer „gekookt” uitzagen, terwijl zijn oogen — vreemd! — hem onwillekeurig Vondel's „Constantijntje 't zalig kijndje” te binnen brachten „dat d'ijdelheden hier beneden aanziet met een lodderoog.” Hij had dus van 't juist gesprokene alleen 't laatste opgevangen.

„Ik ken haar,” liet hij met een meerderheids-air volgen.

„Hoe zoo?” vroegen Paul en Kees tegelijk.

„Dat wil zeggen, ik heb 'r meer gezien. 't Is een aanstaand onderwijzeresje. Een heel net meisje van goeie familie.”

De laatste spreker hield er als meer jongelui van zijn slag een bijzondere vrouwen-filosofie op na. De eerbaarheid stond bij hem in rechte evenredigheid tot den stand. Hij behoorde met zijn drie kornuiten tot het soort studenten, dat men met een Fransch woord „épaves” zou kunnen noemen, het nablijfsel uit den steeds wisselenden stroom der studentenwereld, fragmenten van clubs, die uiteengegaan zijn, doordat de meeste leden na volbrachten studietijd de wereld zijn ingegaan. En evenals wrakhout, spieren en kroost, dobberend op het water, bijeendrijft, zoo voegen zich deze verspreide elementen bij elkaar, om eindelijk gezamenlijk „aan lager wal” te komen of later weer uiteen te spatten. De eenige band, die hen samenhoudt, is een zeker gevoel van eenzaamheid, dat allen om 't hardst onder den schijn van verheven onverschilligheid voor alles wat buiten hun kringetje omgaat, trachten te maskeeren. Ze vormen een wereldje op zichzelf, half buiten de studentenwereld, waarin ze vooral door „eerstejaarsmensen” als wonderen van studentikoze wijsheid schuw vereerd worden, en geheel buiten het overig menschedom, waarop ze met des te grooter minachting neerzien naar mate het oogenblik

nadert, dat ze daaronder terug zullen moeten keeren, om er tot de mislukkingen gerekend te worden. Als koeien bang voor dreigend onweer steken ze de koppen bijeen, en loeien luid, elkaar wijsmakend dat ze nog plezier in hun leven hebben.

Onder zoo'n zootje was ook Paul van Dordt beland. Eenig kind van rijke, zwakke en toegeevende ouders, deed hij al dadelijk na zijn aankomst te Delft, waar hij voor ingenieur zou studeeren, precies wat hij verkoos. Van een goedigen, vroolijken en gullen jongen, die hij was, werd hij na eenige jaren van luieren, lollen en „uitgaan” een cynische doordraaier met een minimum eergevoel en een maximum „aanstellerij”. Hoe minder inwendig karakter, des te meer uitwendig karakter, dat is vertoon. Zoo gaat het meer. Zijn ouders zagen veel door de vingers — ze waren van 't „jeugd-moet-uitrazen”-systeem, als vele ouders met studeerende telgen — en Paul beloofde telkens examen te zullen doen. Ondertusschen bezocht hij geen enkel college... Wat zou dat? Hij had een „repetitor”, zei zijn vader in de soos te Uithoekewold, hij kon 't betalen: men moet leven en laten leven. Papa Van Dordt was burgemeester, en had gelijk. Als Paul in de vacaties soms overkwam — 't kostte wel eens moeite dit gedaan te krijgen — was 't vaderlijk hart vol milde toegevendheid voor Paul's dwaasheden — en Paul was onbetaalbaar met zijn grappen („studentengrappen” zei papa) op de soos, bij de muziekuivoeringen, op 't „casino” — waar ieder jong meisje 't uitgierde van de pret, als Paul maar even zijn mond open deed. De mama's zagen beschermend en aanmoedigend Paul's hofmakerijen aan. Ze vonden hem „toch wel een aardige jongen... wel wat vrij, zie je, maar... nou ja, een student, wat wil je er meer van zeggen?” En dan... een goede partij, maar dit zeiden de mama's slechts *sotto voce*, als ze met de papa's alleen waren. Paul kwam netjes voor den dag — in zijn kleëren, bedoelden ze. Dat was ook een voorname zaak. En Paul had vrij zijn keuze kunnen doen onder de maagden van Uithoekewold: kuische moeders zouden haar kuische dochters zonder aarzelen aan dezen netten lichtmis tot vrouw gegeven hebben. Maar Paul spotte en lachte met alles en allen, steeds gevlend en toegejuicht, niet het minst door zijn vader, „den ouwe”, die nog tevreden grijsde, als Paultje hem in de soos „in 't ootje nam”. Evenals wijlen don Juan Tenorio spotte ook hij met de liefde, en hij rekende 't zich een eer aan nog nooit verliefd geweest te zijn. „J'ai des amourettes, mais pas d'amour”, placht Paul met zijn prototype uit het Fransche studenteliedje te zeggen. Sommigen onder zijn vroegere kennissen zeiden wel eens hoofdschuddend, „dat het jammer van de vent was, werkelijk jammer, dat -i zich zoo versjouwde,” want „er zat wel wat in.” Inderdaad had Paul iets oorspronkelijks, iets los geniaals, dat wellicht in andere omstandigheden tot iets goeds ontwikkeld zou zijn. Maar de sierlijkste, edelste planten kunnen verwoekeren, als de tuinman zijn wakend oog er niet over laat gaan... Zijn levendige en opgeruimde aard, gevoegd bij welbespraaktheid en bewuste moeilijk te definieeren losheid in toon en gebaar, maakten hem aantrekkelijk

voor tal van lichthoofdjes onder de zwakkere sekse: hij had 't aantrekkelijke, dat men „gevaarlijk” acht. Eerbied voor de vrouw, dat essentieele in 't zedelijk gehalte van een fatsoenlijk man, bezat hij niet. In zijn moreele bagage, van huis meegebracht, kwam dat artikel niet voor — men sprak daar niet over zulke zaken, als van »te kieschen” aard. Bandeloosheid en slechte omgang konden later in de studentenwereld, dien eerbied kwalijk kweeken. Dat de meesten onzer Nederlandsche jongelieden dien echt mannelijken karaktertrek, Goddank, nog bezitten, zijn zij waarlijk niet aan hun opvoeding verschuldigd; maar aan ingeboren rasdegeelijkheid en soberheid. Ze moeten in 't labyrinth der moraal maar hun eigen weg zoeken: de meesten vinden dien, sommigen niet zonder schrammen of builen van wege de duisternis, terwijl de zwakke elementen vaak te gronde gaan. Tot deze zwakken behoorde de vroolijke Paul. Zou een weinig ernstige voorlichting en leiding niet hem en menig ander verdolende terecht hebben kunnen brengen?

Onder de zaken, waaraan het jonge mensch zichzelve gaarne wijsmaakte niet, of — nog liever — niet meer te gelooven, behoorde vrouwelijke deugd. Hij kon als een Fransch romanschrijver van den zooveelsten rang erg neuswijs over „de vrouw” — „la femme” — redeneeren, zonder ooit vertrouwelijk omgang met één deugdzaame vrouw of eerbaar meisje gehad te hebben. Zijn moeder toch had hem wel verwend, maar meer uit gemakzucht en karakterloosheid dan uit te ver gedreven teederheid, en zusters had hij niet. Niettemin hield ons baasje zich voor een volleerd vrouwenkenner — 't gaat meer zoo — en was hij ijdel op zijn aantrekkelijkheid. Als axioma gold voor hem, dat geen meisje of vrouw daartegen bestand was. Hij kon ze allen dol verliefd op hem maken: als hij maar wou, zie je.

De opmerking van den man met de eigenaardige uitdrukking in zijn oogen hinderde Paul daarom. Hij geen zoen kunnen krijgen van dat brunetje?

„Kom!” riep hij ongeloovig glimlachend, en met een groot interval in zijn stem: „Net als de rest, hoor. Wat wed je, dat ik een zoen van haar krijg, en wel binnen veertien dagen?”

Alle drie overigen keken hem aan.

De eene, die nog niet veel gezegd had — hij was erg heesch, en had zich bepaald tot brommen en vloeken — barstte los:

„Ik ken dat!” Een vloek. „Een zoen *nemen*, zooals en „groen” op bevel.”

Op zijn groemelig verlept gezichtje had zeker nog nooit een meisje vrijwillig een kus gedrukt.

„Nee’, een *krijgen*, zonder dwang!” antwoordde Paul, opgewonden en met een minachtenden blik op 't nietig ventje; daarna keek hij tartend rond.

„Paul snijdt weer op!” riep Kees.

„Wat een nonsense!” piepte „Cog,” een Hagenaar met een Fransch accent, wiens knevel eindelijk weer correct zat. Hij noemde tal van zaken „nonsense”, en de rest vond hij „typisch.” Zelf was hij een gelukkig gekozen voorbeeld van beide.

„Natuurlijk” ... gromde het groemelig heertje, weer met een „knoop” — dit laatste was bij hem een natuurlijke punctuatie geworden.

„Om een anker Chambertin, dat ik 't gedaan krijg!” kreet Paul. De juffrouw vóór aan de toonbank keek om naar het achterdeel van 't vertrek, waar 't viertal bijeen zat, en begon haar ooren te spitsen.

„Aangenomen!”

„Goed!”

„Accoord!”

Er was algemeene belangstelling en zelfs de „lodderoogen” van „Cog” hadden een vonkje leven gekregen.

Paul kon 't missen: zijn vader zond hem iedere maand drie „bankjes” van honderd, en hij maakte er evenveel schuld bij. Bovendien behoorde 't geen hij verwedde tot het „bererijk.” 't Zou dadelijk geleverd worden, en Papa kreeg de rekening wel.

Zoo werden de voorwaarden bepaald, en de laffe weddenschap, die de rust van een arm meisje belaagde, was gesloten: Paul zou over een week „verslag” doen, en dag en uur opgeven, waarop hij toonen zou, dat hij niet gepocht had. Het groemelige vloekertje, de ongeloovigste der drie, zou als getuige optreden: hij zou zich ergens ongemerkt opstellen.

Den volgenden dag ontmoette Lientje 's morgens, toen ze naar school wandelde, een netgekleed, bleek jongmensch. Ze herkende hem als dezelfde knappe student, die haar in de melkinrichting zoo gefixeerd had, en kleurde. 's Middags bij 't binnenstappen in de melkinrichting zag ze tot haar verwondering weer 't zelfde jongemensch zitten. Lientje en haar vriendinnetje vonden 't dwaas om dadelijk weer heen te gaan. Waarom ook trouwens? Ze zetten zich met den rug naar de plaats toe, waar de jonge man zat, en haastten zich. Toen ze de deur uitgingen, keek hij ze na, meenende, dat ze in de richting van Lientje's huis zouden wandelen. 't Viel tegen, ze gingen weer schoolwaarts.

„Nu, in allen geval zal ze nu wel weten, dat ik op haar let”, dacht Paul, zich troostend. En om vier uur zorgde hij in de buurt der school te wezen, waar het jonge meisje vandaan moest komen.

Weer liep het vriendinnetje naast haar, dat Paul in de melkinrichting bij haar had gezien, en Paul ergerde zich. De meisjes volgden haar gewonen weg, zonder hem in 't eerst op te merken. Hij ging op een afstand van circa twintig pas achter haar aan. Aan 't Tournooi-veld gekomen, dus halverwege, namen de meisjes afscheid van elkaar, en Lientje keek onwillekeurig den kant uit, waar Paul vandaan kwam. Weer bloosde ze. Wrevelig op zichzelf en ongerust over 't zonderling vervolgen van dien jongen man, versnelde zij haar gang, en wellicht zou ze thuis gekomen zijn, zonder dat het den ander gelukte haar in te halen — ze liep zoo haastig, dat Paul op dat uur van den dag 't zot vond gelijken tred met haar te houden — als niet toevallig iets bijzonders gebeurd was. Op den Vijverberg gekomen, bij den schilderachtigen

vijver met de zwaantjes en 't eilandje, tegenover de rij statige zwijgende huizen met de stijve voorgevels, snelde een eenzaam wielrijder Lientje tegemoet. De wielrijdende scholier scheen niet veel stuur te hebben, het jonge meisje ging zenuwachtig en gejaagd voort, en er zou zeker een gevoelige aanrijding hebben plaats gehad, als niet Paul, op eens zijn kans schoon ziende, geroepen had:

„Juffrouw, juffrouw, pas op!”

Lientje was hevig ontsteld. De schooljongen op zijn stalen ros snorde heen, met een schaterlach. Paul stond bij 't jonge meisje.

Ze zag er allerbekoorlijkst uit, het snelle gaan en de schrik van 't oogenblik hadden den blos harer wangen verhoogd, en haar oogen — donkere geheime-nissen van smeulende passie — waren schooner dan ooit.

Paul stond een oogenblik verbluft. Lientje keek hem aan, en hij sloeg de oogen neer. Een straal van 't goddelijk vrouwelijke doorlichtte één oogwenk het matglas zijner ziel. Toen hij opkeek, was de oude vrijmoedigheid weer terug.

„Mag ik u thuis brengen?” vroeg hij dringend, „u is zeker erg geschrokken? Mag ik u niet een glas water bezorgen, daar op de Plaats kunnen we even een boekwinkel binnengaan?”

„O nee, dank u,” antwoordde het jonge meisje nog bevend en zenuwachtig. „Ik dank u ook voor... uw waarschuwing... Ik zal wel... alleen naar huis gaan.”

Meteen stapte ze weer haastig voort, na een vluchtig groetje.

Paul nam zijn hoed af. Hij had willen vragen, of hij haar meer mocht zien. Aan voorstellen of 't noemen van zijn naam dacht hij niet.

„Dat's een wanbof”, mompelde Paul. Hij dorst het meisje niet verder lastig vallen: 't zou de aandacht van voorbijgangers kunnen trekken. Gretig volgde hij dus slechts met den blik de heensnellende gestalte. Wat was haar gang bevallig en natuurlijk tevens, hoe anders dan die bestudeerde bevalligheid, die verloren gaat zoodra een aandoening, een schrik of klein ongeval de zenuwen in beroering brengt! Daar verdwijnt haar beeld uit zijn oog, als Lientje links de Gevangenpoort doorgaat. Maar nog een poos blijft Paul in die richting staren, droomerig voortsletterend langs de kleurige winkels der Plaats.

Paul is verliefd, heusch verliefd. Weddenschap en laffe pocherij zijn vergeten...

Als hij op den afgesproken dag 'savonds vrij laat aan zijn belofte denkt, dat hij »verslag” zal uitbrengen van zijn wedervaren, heeft hij „'t land” aan zichzelf: een vreemd verschijnsel inderdaad bij den zelfgenoegzamen, ingebeelden mooidoener. En hij zendt een kort briefje met de mededeeling, dat hij erkent de weddenschap verloren te hebben, een week vóór den bepaalden tijd. Zijn „vrinden” zaten sinds een uur bij Linke in de Venestraat op hem te wachten. Toen ze een kwartier na de ontvangst van Paul's briefje bij hem naar boven wilden stormen, verklaarde zijn hospita uitdrukkelijk „dat meneer uit was.” Paul woonde met het oog op de bijzondere omstandigheden

tijdelijk in de Wagenstraat; hij had daar voor een paar weken een kamer gehuurd, wetende dat Lientje daar steeds voorbij kwam. Denzelfden avond huurde hij voor een maand langer in.

Paul verreed zijn fuifgenooten stelselmatig. Wat gaf hij eigenlijk om die lui? En zijn wijnhandelaar had een anker Chambertain aan 't adres van 't groemelige vloekersbaasje bezorgd. „Laten ze zich er meê amuzeeren,” dacht hij. Hij zou er geen druppel van meedrinken. Bah, hij walgde van de „heele kliek”... Hij wilde aan niets anders denken dan de lieve brunette: hij moest en zou haar vertrouwen winnen. En dan? Hij wist het niet.

En Paul won Lientje's vertrouwen.

Op een avond, tien dagen na hun eerste ontmoeting, na herhaald uitkijken, opwachten en volgen, zag hij haar uitgaan — ze moest noodzakelijk naar den apotheker, want moeder was verergerd. En, vreemd te moede, half willig, half schuchter, liet ze toe, dat hij haar een eind weegs vergezelde. Paul stelde zich voor, was beminnelijk, vertrouwelijk, oprecht... Toen ze scheidden, vlak bij haar woning, was alle argwaan uit Lientje's hartje geweken. En een nieuw machtig gevoel vatte daar post, het vervullend en bezwarend ondanks haarzelve en de stille verwijten, die ze zich deed, dat ze alleen aan moeder moest denken en aan haar studieplichten...

Ze had dadelijk Paul laten beloven, dat hij een bezoek moest komen brengen bij moeder en Truida thuis, „zoodra moeder beter was.” Zij zelve kon niets beloven van verdere ontmoetingen vóór dien tijd: 't was immers niet goed, niet passend voor een fatsoenlijk jong meisje hem nog te zien en te spreken, voordat moeder er in gekend was. Paul vond dat ook. Toch zag hij haar nu en dan, met groote tusschenpoozen — zes, tien dagen soms — en steeds zwakker werd haar protest als hij haar aansprak en meêliep.

„Paul,” zei ze lief vleiend en dringend bij zoo'n gelegenheid, en haar groote donkere oogen keken vol vertrouwen in de zijne „dat gaat zoo niet langer. Moeder is beter. Truida is in 't geheim, maar Moeder moet ook alles weten. Je moet je bezoek niet langer uitstellen... of ik wil je niet meer zien.” „Goed, goed,” zei Paul „ik zal komen. Ik vind 't zelf ellendig, dat we onze liefde zoo geheim moeten houden.” Hij vond 't ook ellendig, dat hij haar nog geen enkelen kus had mogen geven, niets anders dan een handdruk bij ontmoeten en scheiden. Paul was oprecht. Hij voelde zich een ander mensch. Hij wou breken met het verleden, hij verachtte nu zijn vroeger nietswaardig ik met hartstochtelijke hevigheid. Zeker, hij zou Lientje's moeder spreken, alles zeggen, ronduit, en Lientje vragen. Maar nauwelijks dacht hij hierop door, of een schaamachtig gevoel hield hem terug: wat zou de oude dame wel zeggen van hun vreemde kennismaking, zou ze hem met zijn verleden van losbandigheid niet wantrouwen en misschien smadelijk afwijzen? Ze zou gaan informeerden, natuurlijk, en dan... En Paul stelde uit van dag tot dag, oneens met zich zelve. 't Groote kind, dat hij was, hij die zich zoo wereldwijs gewaand had!

Op een prachtige avond in 't laatst van April stond Lientje even aan de

deur van de bovenwoning, die een afzonderlijken opgang had. Moeder was juist met Truida gaan wandelen. De oude vrouw had de lust niet kunnen weerstaan. De dokter had haar juist dien morgen voor 't eerst verlof gegeven om uit te gaan. 't Had den heelen dag geregend, en 's avonds was 't zoo heerlijk zacht weer. Ze moest en zou gaan, even, maar een half uur. De meisjes wisten, dat 't wel meer dan een uur zou worden; want de oude dame wilde de winkels zoo graag zien — ze had een schier kinderachtig verlangen om weer de bedrijvigheid en het leven der straten te zien, en ze liep zoo voetje voor voetje. Maar ze was immers weer sterk. Wat was er tegen? De praktische Truida deed dan meteen een paar noodzakelijke boodschappen. Lientje zou thuisblijven voor haar werk — och, dat nare examen; men liet haar haast geen oogenblik vrijen tijd! En dan nog vlotte dat werk zoo slecht tegenwoordig.

Paul dwaalde in den omtrek rond, en kwam naar 't meisje toe, juist toen ze, na even moeder en Truida nageoogd te hebben, de trap weer op wilde gaan.

„Paul!” riep ze zacht, maar ietwat ontsteld op den groet van 't jonge mensch. Ze begreep later niet, waarom ze toen besluiteloos bleef staan in plaats van weg te snellen.

„Dag, mijn lieve kindje,” zei hij innig, en lachend liet hij volgen: „Kom, je schrikt toch niet van me? Mag ik een oogenblikje blijven praten?”

„Och Paul, liever niet... 't Is zoo vreemd hier aan de deur, en Moe en Truida zijn uit... Dag Paul, ik ga naar binnen, hoor.”

„Luister nog even, toe, één oogenblik.”

En Lientje bleef weer staan, met de deurknop in de hand.

Paul waagde met kloppend hart haar te vragen, om even binnen te mogen komen. Hij vleide en drong met welsprekende hartstocht. Lientje weigerde zenuwachtig — o, voor niets ter wereld! Waar dacht hij aan! En hij, vol oprechtheid in blik en woord, verzekerde, dat hij smachtte naar een oogenblik alleen zijn met haar, zoo dat niemand hen bespieden kon, hij had haar nooit anders kunnen zien en spreken dan als een onverschillige kennis, een vreemdeling, zoo in die hatelijke straten. En hij verlangde eens de woning te zien, waar zij leefde, waar zij dacht, waar zij droomde, zij, 't eenige vrouwelijke wezen, dat hij ooit liefgehad had, de engel waaraan hij zijn wedergeboorte dankte, zijn lieve lieve beschermengel...

En 't warrelde in Lientje's hoofdje, 't altijd jonge lied der liefde doorjuichte haar gansche wezen, alles overstemmend...

* * *

Twee dagen later, weder in den avond, lag ze zacht snikkend in Paul's armen tegen zijn borst gedrukt. 't Was een stille buurt, en niemand lette op hen. Toch spraken ze fluisterend. Paul troostte, verzekerde, beloofde, zwoer dure eeden, vol innige overtuiging. Lientje geloofde hem. Maar, „haar rust was heen, haar hart was zwaar...”

't Was de laatste maal, dat de jongelieden elkaar spraken. Paul kwam weer in aanraking met zijn „vrienden”, en liet zich overhalen om „mee te fuiven.” Hij had „'t land,” „stierlijk 't land,” beweerde hij. Hij bedronk zich, en in zijn roes bezoedelde hij 't heiligste, dat hij in zijn hart had omgedragen, door er over te spreken. De fuifgenooten hadden er „lol” over, en brachten hem van kwaad tot erger.

Toen Paul den volgenden dag laat in den middag op zijn kamer uit den slaap ontwaakte — de drie ellendelingen hadden hem, na een ganschen nacht van schier waanzinnige buitensporigheid bewusteloos te bed gelegd — was zijn eerste aandrift bij het besef van zijn terugval zich voor 't hoofd te schieten. Hij voelde zich onwaardig nog een uur langer te leven. Met een brandend hoofd kledde hij zich aan. Hij zou naar den gewermaker op de Groenmarkt gaan, dadelijk, en zich een revolver aanschaffen. De „vrienden” kwamen, en 't heroiek voornemen werd uitgesteld. Roes op roes verdreven berouw en schaamte. Paul rolde terug in den maalstroom van modder, waaruit een argloos, rein wezen hem had willen redden. Met echtvrouwelijke opoffering, vol vertrouwen in eigen kracht om een edel doel te bereiken, had ze haar leven willen wijden aan de zedelijke opheffing van dien jongen man, in wien ze met innige deernis zooveel goeds — hartegaven en talenten — bedreigd had gezien. Hij had haar alles verteld in een aandrift van boetvaardigheid en berouw, zich zelf beschuldigend en haar verheffend als de reine Godsgezante, wier opdracht het was hem uit de slavernij der zonde te verlossen. 't Had niet mogen zijn...

O, de weken, de maanden, die volgden, waren voor Lientje een hel. Neen, wellicht erger dan dit beeld kan uitdrukken; want in een hel moge geleden worden met wroegingskwellingen of lichaamsspijnen — om 't even, men *uit* er zijn smart vrij of kan gelaten zijn in het besef eener eeuwigdurende boete.

Voor Lientje noch 't een, noch 't ander. Voor haar brandend zelfverwijt, angst en 't vreeselijk besef der onherstelbaarheid van haar misstap, en dat alles weggehuicheld onder den schijn van opgeruimdheid tegenover haar moeder en onverschilligheid tegenover Truida. Ze vertelde aan deze, dat het „uit was” tusschen haar en Paul, met een enkel woord, meer niet. Truida kreeg verder niets uit haar. Och, ze hield niet van haar zuster... Die was koud en berekeneerd als altijd.

En 't spook harer schande rees 's nachts vóór haar op, als alles stil was om haar heen en niets haar gedachten afleidde, tartend, spottend, honend, den slaap werend van haar matte oogleden. Er waren oogenblikken, dat ze op wilde springen uit haar bed, om haar alles te zeggen, voor wie ze nog nooit een geheim gehad had, nooit vóór die noodlottige kennismaking met Paul. 't Was of er nu een muur verrees tusschen dat lieve moederhart en 't hare: 't hatelijke, leelijke geheim, dat moeder rampzalig zou maken, als ze 't wist.

Ze had dus een geheim, en alleen slechte menschen hebben geheimen, had

ze moeder wel eens hooren zeggen. Ze was dus wel slecht... En toch, ze kon 't niet wegrukken uit de diepte van haar hart, waar 't zich vastgezogen had als een poliep, benauwend en haar arme zinnen omstrengelend en verwarrend, zonder daar een wonde achter te laten, de ontzettende wonde harer schaamte. Ze zou 't besterven.

En dan de folterende, telkens terugkerende gedachte, dat Paul misschien onder kameraden...! Neen, 't was te laag. Hij was niet zoo diep gezonken. Lientje had hem eens op een morgen met een troepje jongelui luid schreeuwend en met zijn stok zwaaiend naar 't station zien strompelen — ze zag 't toevallig uit haar raam, dat schuin op 't station uitzicht gaf. Toen had ze meer dan ooit de overtuiging gekregen, dat hij slecht was. Maar zóo... neen, dat wou ze niet, dat kon ze niet gelooven. 't Was die nare Truida, die haar met haar koelen spot soms voor een oogenblik deed twijfelen.

Zoo gingen vijf maanden in onzegelijke ellende voor Lientje voorbij. 't Examen, eenmaal een levensdoel voor haar, was haar onverschillig geworden. Als zooveel trouwens... Ze deed geen examen. Ze zag 't op 't laatst in — al haar werken had haar immers niets gegeven: haar hoofd weigerde te begrijpen en te onthouden.

De rollen werden verwisseld tusschen Lientje en haar zuster. Deze verklaarde te willen werken, als „Lien dan niet verkoos.” Zij moest dan maar 't dametje uithangen, Truida was niet te trotsch of te lui om haar handen uit de mouw te steken. Ze nam dienst als kamenier, ergens bij een rijke dame op recommandatie van een vroegere schoolkennis van Lientje. Lientje bleef thuis en zorgde voor moeder, terwijl deze met Truida's hulp de huishoudelijke zaken regelde: Truida zou „voor geen geld” die zaken aan „dat roekelooze kind” overlaten.

Nu kon ze alleen zijn, Lientje, met moeder stil thuis, en ten minste van 's morgens acht tot 's avonds tien had ze haar zusters vervelende opmerkingen en zedepreeken niet te verduren. Ze wijdde zich met hart en ziel aan de verzorging en bediening van de oude vrouw, zoover dat haar aanging. Ze ging met haar wandelen, las haar voor, luisterde naar de eindelooze verhalen, als de oude op haar praatstoel was, van „die goeie Papa” en 't geluk harer eerste huwelijksjaren, voordat „de drankduivel” hem bezeten had, en hem ongelukkig gemaakt had. Lientje huiverde dan, en dacht aan Paul, en moeder vroeg wel eens, waarom haar oogen vochtig werden. „Je denkt aan die ' goeie' lieve' Pa, nie'waar kind?” antwoordde de oude vrouw dan zelf, en trok Lientje naar zich toe.

Lientje was veel stiller geworden dan vroeger, maar de wanhopige verstikte schrebuien kwamen niet meer voor. Ze leerde gelaten zijn en leed kalm. Ware alles maar zoo gebleven, dan zou ze zich nog hebben kunnen schikken.

Maar nu?

De zorgen waren weer in huis geslopen. Moeder's ziekte had veel kosten meegebracht, en, ondanks al de waakzaamheid en voorzichtigheid der verstandige Truida, kwamen er schulden. En de oude vrouw werd weer ziek,

en tobde en tobde over de ellende hunner omstandigheden. Ze kon 't niet aanzien, dat haar kinderen schier gebrek leden, om haar eenige weelde te verschaffen.

De nood steeg hooger en hooger. Men vreesde den deurwaarder, dien schrik der berooiden...

In die crisis kwam de brief met het aanzoek uit Indië. En Lientje's zielelijden was teruggekomen met verdubbelde hevigheid.

Moest ze zichzelf opofferen en moeder redden uit de ellende? Voor de honderdste maal vroeg ze dit dien nacht, toen ze weer gebeden had tot God.

Nee, ze mocht niet, ze kon niet. 't Was eeuwig 't zelfde — God had haar niet lief en strafte haar...

En haar afgetobde geest bewoog zich rusteloos tusschen 't een en 't ander: kon ze, moest ze?... Ze kon niet, moest niet, mocht niet, totdat ze de betekenis niet meer vatte...

Neen, ze kon niet... Of?... en Lientje sliep eindelijk in.

Wordt vervolgd.

BLADEN UIT CLARA'S DAGBOEK.

DOOR

E R N A.

15 Mei 18.

Vandaag is onze goede oude dokter gestorven. Wie had dat verleden week kunnen denken, toen hij mij op mijnen verjaardag zoo hartelijk toesprak omdat hij mij nu twintig jaar gekend had! Het was ook gewaagd van hem, in dat gure weer op zijne open tilbury te rijden, maar hij scheen te denken, dat hij geen kou kon vatten.

Wat zullen wij hem missen!

Tante is half wanhopig; zij was zoo aan den dokter gewend; hij wist dadelijk raad voor al hare kwalen, en wat kon ze gezellig met hem praten over Mama, die hij ook zoo goed gekend heeft.

Hij was altijd even hartelijk voor iedereen; bij hem behoefde niemand vergeefs raad te vragen: het is wel hard, dat zulke goede menschen niet kunnen blijven voortleven.

18 Mei 18.

Van morgen is de dokter begraven.

Tante was aan het sterfhuis genoodigd, maar Jeanne Greter en ik zijn naar het kerkhof gewandeld. Wij kwamen er vóór den stoet aan; er waren al vele menschen; bijna het geheele dorp. En toch was het er vredig, de zon scheen helder en warm op het jonge lichtgroene gras tusschen de graven, en gaf warmte aan de koude steenen. De seringen en de ribes langs de paden bloeiden en geurden en overal in het rond zongen vogels, even vroolijk hier te midden der dooden als op elke andere plaats.

Toen wij bij het open graf kwamen, kreeg ik zulk een vreemd gevoel, dat ik bijna mijne tranen niet kon inhouden, maar Jeanne praatte onophoudelijk over de andere menschen, die er waren en over de buitenpartij, die haar Papa zal geven, als hij vijf en twintig jaar notaris is.

Ik moest haar wel antwoorden, totdat eindelijk de lijkkoets het hek inreed, en zij vanzelf zweeg.

Ik had nooit eene begrafenis bijgewoond, en vond het een vreeselijk treurig gezicht toen de kist in den kuil werd neergelaten en men begon er zand op te werpen.

Wat moet dit een oneindig smartelijk gevoel geven, wanneer de begravene een dierbare bloedverwant is!

De dominé hield eene toespraak, waarin hij veel zeide van den hemel, maar ik geloof niet, dat zijne woorden veel indruk maakten; het is ook moeilijk aan den hemel te denken, terwijl men in een graf naar omlaag ziet.

„ALS MAN VAN EER.”

Haagsch-Indische novelle

VAN

KARAMATI

(schrijver van „Clara van Merenstein,” „Toewijding,” enz.).

(Slot).

VII.

Paul van Dordt zat of liever lag in zijn langen rotandekstoel in zijn voor-galerijtje. Hij had zich uitgetkleed en 't Indische nachtgewaad aangetrokken: broek en kabaai. Lusteloos dampte hij er op los, de muskieten ver houdend die om zijn hoofd gonsden. „Die beroerde muggen!” mompelde hij „ze zouden een mensch gewoon aan de drank brengen!” Hij dronk een teug van zijn whiskey-soda: hij was nog niet in de „stemming”, die hij noodig vond om met eenige kans van slagen den strijd van den slaap tegen zijn nijldige rustverstoorders te wagen. Die „lamme” Chineesche boy met zijn „piggy”-Engelsch, zooals Paul het noemde, waarvan hij niet de helft begreep, scheen maar de kunst van 't muskieten verjagen niet te verstaan: er bleven er altijd eenige in zijn bedgordijn zitten. „Take away, take away!” had Paul herhaalde malen met heftige handgebaren gezegd. Hij maakte zich woedend, dat hij niet op 't Engelsche woord voor „wegjagen” kon komen, en een Engelsch woordenboek bezat hij sinds lang niet meer; hij had 't indertijd met een hoop andere studie-boeken aan een Jood verkocht, „de heele pan voor 'n pop.” En verbeeld je ook, dat hij bevelen moest geven aan zoo'n idioot met een dictionnaire in zijn hand! De boy had eindelijk het heele muskieten gordijn weggenomen, ten slotte overtuigd 't bevel van zijn heer goed begrepen te hebben. En Paul had hem aan zijn staart getrokken, en hem getraceerd op een keur-lezing van Hollandsche vloeken en scheldwoorden. „Me take away no good, no take away no good!” jammerde de boy. „Take away yourself, idioot!” bromde Paul, en gaf hem een duidelijke voetwijzing. Den volgenden nacht hing 't gordijn weer, maar die rakkers van muggen waren er weer in.

Paul keek somber naar 't nachtelijk landschap vóór hem. Achter de kleine kale plek vóór 't huisje begonnen dadelijk de uitgestrekte koffietuinen, schier oneindige zwarte vlekken, waarachter wazige bosschen, zoover 't oog reikte. De maan was juist opgekomen. In haar licht — kil en koud als de blik eener trotsche schoone — leek alles één mengelmoes van zwart, grijs, wit

en nog eens wit, grijs en zwart, waarboven zich de groote donkerblauwe strakke hemel, onvriendelijk majestatisch welfde.

„Brr!” zei Paul naar de lichte nevelen kijkende, die boven tuinen en bosschen hingen. „Malaria!... onder de pekkel houden...” En hij nam nog een teug uit zijn glas.

„Ho!” riep hij op eens, en sprong op. Een klein voertuig kwam den weg op rechts van zijn woning. Zijn baas! Bl... wat kwam die uitvoeren? Hij was waarlijk niet in een gemoedstoestand om bezoek te ontvangen: het besef zijner verlatenheid en de ontevredenheid over zijn nieuwe levensomstandigheden waren met nieuwe kracht teruggekomen. Paul voelde zich „gedemoraliseerd”; maar hij bedoelde 't in anderen zin dan wellicht een beoordeelaar van zijn persoon dat woord zou gebruiken.

„Ik moet je even spreken,” begon Piet Lingemans dadelijk, toen hij uit zijn buggy gesprongen en de zestredige trap opgegaan was, die naar de voor-galerij der opzichterswoning leidde.

„Zoo, met genoeg,” antwoordde de huisheer met een beleefdheidsleugentje. „Hier, neem dezen stoel,” liet hij er op volgen, en hij kwam aandrigen met den eenigen stoel, die nog in dat deel van 't huis beschikbaar was. „Ook een whiskey-soda? Een sigaar?”

„Nee, dank je,” zei Piet een beetje gejaagd, en ging zitten.

„Zeg 's, Paul,” ging hij onmiddellijk daarop voort, „we zijn oude clubgenooten. We hebben elkaar indertijd graag mogen lijden, dat weet je. En ik zou niets liever willen dan dat de oude verstandhouding weer tusschen ons kon bestaan... Hoe ook onze maatschappelijke relatie veranderd is...” De spreker pauseerde, en zocht naar zijn woorden.

„Dat belooft een heele speech,” zei Paul bij zichzelf.

„Maar... ik ben bang, dat dat niet zal gaan,” vervolgde Piet.

Paul keek op, verwondering in zijn fletse oogen.

't Deed den ander onaangenaam aan, hij wist niet waarom. In 't maanlicht — er was geen ander licht in 't voorhuis — kon hij nog duidelijk het bleke gezicht van zijn opzichter waarnemen. 't Leek zoo nog fletser en pappiger dan ooit te voren. Ook zijn ineengezakte houding, half opzittend in zijn luien stoel — nu met de beenen omlaag uit deferentie voor zijn chef — met het kwabbige van zijn lichaam, sterk uitkomende in de wanstaltige Indische nachtkleeding, maakte alles behalve een sympatieken indruk op den laten gast.

„Ik bedoel,” zei deze, „dat ik reden meen te hebben... voor die vrees. Méen te hebben, zeg ik, let wel. Ik wil er 't ware van weten. Daarom kom ik...”

„'t Ware?” vroeg Paul, heelemaal de kluts kwijt.

„Ja. Ik heb van avond... een paar zaken opgemerkt... uit je spreken, bedoel ik, die... die me hinderden. Ik wijzig niet graag mijn opinie omtrent menschen, die... ik eenmaal goed gekend heb. Omtrent jou zal ik 't moeten doen, als mijn vermoedens juist zijn. Maar...”

„Ga voort,” zei Paul half vriendelijk, „ook al gedemoraliseerd door 't klimaat,” dacht hij „Wat een zeur! Waar wil hij toch heen?”

Maar dat 's tot daaraan toe. Ik had je daar ook wel morgen of een anderen dag over kunnen spreken. 't Eene, dat ik bedoel, is een zaak, die mij persoonlijk... ik wil zeggen, die mij veel meer aangaat dan de kwestie, welke meening ik van... je tegenwoordige persoon, moet vormen...”

„Doe mij 't genoeg en spreek ronduit,” viel Paul in.

Piet was werkelijk geen redenaar, vooral niet als hij zich wrevelig maakte over iets. Maar hij was evenmin de man ernaar, om veel omwegen te gebruiken, als hij iets te zeggen had. Hier echter vond hij de zaak zoo kiesch, zoo moeilijk aan te vatten...

„Goed, dit dan. Je liet je bij mij zijnde over die schilderij uit”

„Heere, bewaar me!” riep Paul een beetje driftig, maar uiterlijk bedaard. „Begin je daar weer over?”

„De vent is zot,” liet hij in gedachten volgen.

„Ja, in verband met de vergelijking, die je daarbij maakte. Je sprak van een meisje in den Haag, dat op die plaat leek, ... zooals je zei, en... dat je gekend had... zekere Lientje. Dat zei je immers?” Piet was bepaald zenuwachtig. De kalnte van den ander werkte als stimulans. Hij stond van zijn stoel op, en ging weer zitten.

„Ja. Interesseert je dat zoo bijzonder?”

Waarom klonk Paul's stem Piet zoo onbeschaamd in de ooren, en waarom greep hem opeens een bang voor gevoel aan, dat zijn vermoedens juist waren?

„Zeker, bizonder” ging Piet voort, met moeite zijn aandoening bedwingend.

„Ik heb diezelfde gelijkenis opgemerkt met een meisje... waar ik veel vriendschap voor voel... een oude vriendin uit mijn kindsche jaren... Mag ik weten, hoe 't meisje heet, dat jij bedoelde?” Zijn vraag klonk angstig, veel meer dan hij zelf wist. Piet kon niet huichelen, en zijn hart lag op zijn tong.

„Wel zeker”, antwoordde de ander als iemand, die toegeeft aan een vervelend vrager. En op onverschilligen toon, na een oogenblik wachters, als had hij genoeg in 't ongeduld van Piet Lingemans, sprak hij den naam uit. Hij zei Lientje Driest.

Die enkele klanken vielen in Piet's verbijsterde ooren als donderslagen. 't Was of ze de lucht vervulden, daverend en terugrollend door de blauw-witgrijs oneindigheid daarbuiten, als 't bulderend hoongelach van een reuzen-demon.

Piet duizelde. Voor een oogenblik zat hij onbewegelijk, zonder een woord uit te brengen, als vastgenageld aan zijn stoel.

Op schrik volgde onmiddellijk woede. 't Bloed gudste hem naar 't gelaat. Krampachtig klemde hij zijn tanden op elkaar, en greep zich vast aan de leuning van zijn stoel. De denkende mensch in hem won het echter van het dier. Maar 't kostte de inspanning van al zijn wilskracht; want zooals bij veel fysiek sterken had bij hem de wil vaak moeite om meester te blijven over de daad. De onverschillig gemeenzame, ja oneerbiedige wijze, waarop Paul Lientje's naam uitgesproken had, was in verband met den

ongunstigen dunk, dien hij van 's mans zedelijkheid gekregen had, ondragelijk. Hij zou hem neergeslagen hebben met één mokerslag van zijn geweldige vuist, als hij zich niet bedwongen had. Hij moest zich bedwingen, dat begreep hij, wat een zot figuur zou hij anders slaan! En dan, hij wou den man uit-hooren, alles weten, als hij dat gedaan kon krijgen. Op een uitbarsting van woede zou Paul misschien verder geen woord willen zeggen. Neen, hij moest zich bedaard houden tot elken prijs. Gelukkig, dat hij eenigszins in 't donker zat. De scherp geteekende lichtplek van 't maanlicht viel juist rake-lings langs de pooten van zijn stoel naar den kant waar Paul zat.

„Nu?” vroeg deze met een zweem van spot in zijn toon.

„'t Is dezelfde, die ik bedoel,” antwoordde Piet. Een onstuimige vraag drong naar zijn keel. Maar neen, dat ging niet aan. En toch... 't moest maar! 't Was al te dol om nu doodleuk door te gaan, en kalmpjes met dien vent over dat meisje te gaan praten. Was hij daarvoor na een avond van gezellig samenzijn — nu ja, met de bedoeling van gezelligheid toch altijd! — nu halsoverkop hierheen komen rijden? De ander zou alle redenen hebben hem voor een zot aan te zien, of een geval van plotselinge hersenaandoening te veronderstellen. Piet aarzelde nog een oogenblik. Dan plompverloren:

„Heb je die juffrouw Driest *goed* gekend?” 't kwam er vreemd uit.

Paul begreep, dat zijn baas bijzonder veel belang in het meisje stelde. Van diens trouwplannen had hij natuurlijk niets vernomen; Piet had er begrijpe-lijkerwijs nog met niemand over gesproken. Nu werd het hem duidelijk, dat zijn chef, of haar reeds gevraagd had, of in allen geval er aan dacht haar te vragen. Hij dacht aan zijn „positie”, waarlijk nog een gelukje voor hem, die berooid en zonder aanbevelingen „maar naar Indië” was gezonden. Van den ouwe had hij niets meer te hopen, die had eindelijk de overtuiging gekregen, dat Paultje's jeugd uitgeraasd had; hij geloofde niet meer aan 't verplichtende van dat uitrazen, toen 't hem bleek, dat zoontjelief hem een halve ton gekost had „uitrazen en uitrazen is twee” zei hij nu. Bij Paul was 't drie: hij had zijn klein fortuintje, zijn gezondheid en 't beetje karakter, dat hij had, er vrijwel uitgeraasd. Nu beving hem de vrees in onmin te raken met zijn baas, den eenige, die zich nog zijner aangetrokken had. Wat moest hij dan be-ginnen? 't Vreeselijke idee een „schooier” te worden, als hij zijn „baantje” verloor, hoe „beroerd” 't ook was, maakte Paul omzichtig.

„Neem me niet kwalijk,” zei hij na een oogenblik. „Ik begrijp je niet best. Wou je weten, of ik veel bij de menschen in huis kwam? Nee, ik heb ze gekend, zoo oppervlakkig. Op studentenbals maakt men zooveel kennissen onder de jonge dames... Zij zag er bijzonder goed uit. Zoo iets onthou' je natuurlijk. Maar 't is al een heele tijd geleden, dat ik 'r 't laatst gesproken heb.”

Paul voelde iets als 't openrijten van een oude wond, even. Heel diep lag nog een spoor van herinnering, nog niet geheel uitgeroeid. En dan: waar bemoeide die Lingemans zich mee? Hij had 't land aan hem: nu gedeci-deerd. 't Was zijn baas, meer niet.

„Ik wou...” zei Piet aarzelend. Daarop, zich vermannend, stond hij op:

„Zeg 's, doe me plezier even mee te gaan. Naar buiten... dan kunnen we wat opwandelen. Daar, die' weg op... Ik heb niet graag, dat die jongen” — hij wees op zijn staljongen, die gehurkt in den maneschijn naast zijn paard zat, terwijl dit laatste, steeds vóór het wagentje gespannen, kalm knabbelde aan enkele grassprietjes — „ons zien en hooren kan... en ik wil 'm niet wegzenden.”

Piet kon 't niet langer uithouden op zijn stoel: hij moest zich bewegen en zoo zijn drift kunnen afleiden. Ook had hij een vaag besef, dat hij beleedigende woorden zou gaan zeggen, en daarvoor verlangde hij naar neutraal terrein, buiten.

Toch nam hij zich voor kalm te zijn.

„Goed” zei Paul, en stond ook op. „Permitteer me dan, dat ik even wat aandoe.”

Een oogenblik later kwam hij terug met een flanelen jasje, over zijn kabaai heen, en een Engelsche reis-pet op 't hoofd.

„Tot je dienst”, zei Paul. En beide mannen gingen de trap af. „Wacht daar op me!” riep Piet tot zijn staljongen. Zwijgend wandelden ze naast elkaar een paar honderd schreden voort.

Paul begon ongerust te worden. In zijn sufferig brein — vol alcohol-dampen — drong 't nu als een lichtstraal door, dat als zijn baas trouwbe-doelingen had en Lientje bestemd was zijn vrouw te worden, hij zijn positie als opzichter misschien niet zou kunnen houden. Misschien? Nee, in geen geval! Hij had zich reeds te veel uitgelaten. Hij zou bij Piet aan huis moeten komen... En dat vond hij toch een „beroerd” idee, afgezien nog van Piets argwaan. Maar zou zij willen?... 't Was toch een goed kind... Och, waarom niet? Kom, die zaak is achter den rug. Als zoo'n meisje kans ziet, om een goed huwelijk te doen... Lieve herinneringen streden nog een zwakken strijd met Paul's plomp cynisme. Och, misschien was het nog niet zoo ver, dacht hij verder, hij moest zien te weten te komen, hoe dan eigenlijk Piet's verhouding tot die Lientje was. In allen geval moest hij Piet's argwaan trachten weg te praten. Als dan dat huwelijk niet doorging, had hij ten minste nog een kansje om te blijven. Een klein kansje, dat werd hem meer en meer duidelijk: Piet voelde zich blijkbaar zoo erg ongemakkelijk, omdat hij zijn aanzoek al gedaan had. Paul zag niet tegen een leugentje op, maar Lientje in een kwaad daglicht te stellen — nu, dat kòn hij toch niet. Bovendien, wat zou 't geven? Er zou toch een onhoudbare onaangename verhouding tusschen hem en zijn chef komen, ook al ging dan diens huwelijk niet door. Piet was er ook de man niet naar, om „terug te krabbelen” op mededeelingen van Paul, dat vermoedde deze wel uit het weinige, dat hij van hem wist. Piet wijs te maken, dat Lientje niet meer vrij was, in stilte verloofd met een derde of zoo iets, was al te naïef, om aan te denken. 't Was een „beroerde boel,” hoe hij er ook over dacht!

Plotseling stond Piet stil. De ander stond eveneens stil. De beide mannen keken elkaar aan, Piet strak en streng, vol ingehouden dreiging, Paul met

een uitdrukking van kanalje-achtige onbeschaamdheid op zijn vaal witbleek gezicht, als onbewust tartend.

„Kan je me op je eerewoord verklaren, dat . . . er niets tusschen jou en . . . Juffrouw Driest bestaan heeft?” vroeg Piet.

’t Was er uit. Piet verbeet zich: ’t had hem een geweldige inspanning gekost die vraag te doen. Kalm zijn, kalm zijn, sprak hij zich zelf toe. Hij beefde. Weer die kanalje-blik van Paul.

„Ik heb je immers verzekerd, dat ik haar maar oppervlakkig gekend heb” zei Paul losweg. Wat gaf den ander het recht, hem zoo iets op zijn eerewoord af te vragen? ’t Was mooi, dat hij erop in wou gaan! Hij slikte zoo iets alleen om der wille van zijn tachtig dollar in de maand, God betere ’t! „Ik geef je mijn woord” ging hij voort na korte aarzeling „dat het zoo is.”

„Je liegt!” barstte Piet los, met een driftige vuistbeweging.

Weg waren zijn voornemens om kalm te blijven! Zijn loeiende antipathie overstemde alle redelijkheid.

Paul besepte, dat voor hem alles verloren was. Zijne gewone onverschilligheid en onbeschaamdheid, reeds zoo moeilijk te verhelen, kwamen terug. Wat verbeeldde die kerel zich wel! Hij haatte hem, te meer omdat hij zich zedelijk zoo verreweg diens mindere voelde.

„Ik sta hier niet, om door jou beleedigd te worden” zei hij, „al ben ik maar je opzichter. Ik zal morgen heengaan, als je dat wenscht. Ik neem mijn ontslag. Ik heb de eer je te groeten.”

Paul keerde zich om en wilde de richting van zijn huis opgaan.

„Blijf!” riep Piet, en greep hem bij zijn arm. ’t Was onredelijk, goed, ’t kon hem niets schelen: hij zou alles van de zaak weten, hij twijfelde geen oogenblik, of de ander hield hem met opzet de waarheid verborgen. „Je ontslag zal je hebben, maar eerst zeg je me alles omtrent je verhouding tot juffrouw Driest, alles, versta je? Ik heb ’t recht, om dat te vragen . . . of ik neem dat recht.”

Paul begon ook zijn fysieke minderheid goed in te zien.

Daar stonden ze tegenover elkaar: de man van plicht en kracht, van willen en kunnen, en de nietige, verslapte wereldling, de een vlammend van mannelijken toorn, de ander, zijn lafheid onder spotachtig kalmzijn verbergend, een beeld van jammerlijke ontarding.

Om hen heen was de levende stilte van den tropischen nacht; boven hen het strenge diepblauwe gewelf des hemels, links en rechts de oneindige rijen zwartgroene koffieboomen, manshoog, en daartusschen de smalle weg hard en wit in ’t maanlicht.

„Zal je spreken?” zei Piet dreigend. Paul werd bang en zocht naar een antwoord.

„Ik heb je alles gezegd . . .” antwoordde hij na een oogenblik, ontwijkend,

„Je hebt dat meisje ongelukkig gemaakt, is ’t niet? Zeg op!”

Piet's oogen schoten vonken. Paul schuifelde en draaide en sloeg den blik neer.

„Ongelukkig!” Dan met een schuinen blik en een grijns: „Dat's jou zaak zeker . . .”

„Zeg op, kerel, ja of nee? Je zult het zeggen!”

En vrees, verbijsterende, dierlijke vrees was ’t eenige, dat dit menscheijk wrak nog vervulde.

De heele bekentenis kwam, bij stukken en brokken, in ruwe, niets ontziende taal. De laatste flikkering van heilige herrinnering aan ’t geen hem eens zoo lief was geweest, stierf weg.

Piet luisterde ademloos. Hij leed de smart van een vrome, in wiens lichte ziel de nacht van den twijfel is gedrongen. Zijn ziel kromp ineen.

Dan overviel hem een machtige walg.

„Ga weg!” riep hij heesch en met vertrokken gezicht.

Paul verwijderde zich langzaam, met gebogen hoofd, in de richting van zijn huis.

Met over elkaar geslagen armen bleef Piet nog eenige oogenblikken onbewegelijk staan, als versuft. Een kreunend geluid steeg diep uit zijn borst op, en hij zuchte zwaar. Daarna liep hij met haastige schreden naar de administrateurs-woning. In de chaotische verwarring van zijn gedachten vergat hij, dat hij per as naar zijn opzichter was gegaan. Thuisgekomen wierp hij zich gekleed op een stoel in de middenkamer, en bracht zoo den nacht door.

.....
Toen hij den volgenden ochtend op een herhaald „Toewan, Toewan!” van zijn huisjongen eindelijk ontwaakte, stond deze aarzelend voor hem, met een briefje in de hand. ’t Was acht uur. Wat had zijn heer toch!

„Geef hier”, zei Piet gemelijk, zijn oogen uitwrijvende.

„Van Meneer Thyssen, de’ onder-administrateur” verklaarde de boy.

„Hij heeft er een koeli mee gezonden.”

Vluchtig liep hij ’t briefje door.

„God . . .” mompelde Piet. Dan, zich bedwingend, tot zijn verwonderden boy:

„Zeg, dat ik dadelijk bij meneer kom.”

De jongste opzichter van *Batoe Melintang* had zich in den afgeloopen nacht voor het hoofd geschoten. Niemand had ’t schot gehoord, en ’s morgens had men hem dood op zijn bed gevonden. In een opwelling van radelooze schaamte had hij gewaand zoo op mannelijke wijze te sterven. Zijn arme verdoolde ziel besepte niet de misdaad, die hij ging begaan. Integendeel: zij verscheidde in ’t bewustzijn der eerste groote plichtsvervulling.

VIII.

’t Was zooals in ’t briefje van Thyssen stond. Paul had zich blijkbaar reeds eenige uren te voren van ’t leven beroofd, toen de onder-administrateur naar hem kwam kijken. ’t Was of de dood de oude trekken van Paul's gelaat weer hersteld had, zoo als Piet ze gekend had, jaren her, in den tijd van hun samenwonen als student.

Zwijgend stonden de beide mannen, de schrijver van ’t briefje en zijn chef, bij de eenvoudige legerstede, waarop het lijk lag.

Bij ’t staren op dat bleeke gelaat, nu kalm, en als verjongd, niet meer

terugstootend — als of de geest der zonde, die 't vervormd had, teruggeweken ware voor den machtigen Alvernieler — maakte diepe deernis zich van Piet meester. In zijn herinnering zag hij weer den gullen, hartelijken vroolijken Paul uit den Delftschen tijd, en zijn hart schreide bij de gedachte aan zijn treurig uiteinde, zijn jammerlijk vergaan. Hij verweet zich nu zijn hevigheid van den vorigen avond. Waarom had hij zich laten meeslepen! O, hij achtte zich niet verantwoordelijk voor Paul's wanhopige daad, maar toch... Het tooneel tusschen hen afgespeeld had toch zeker deze ontkenning verhaast. Had hij hem, den rampzaligen verdoolde op 's levens weg, niet nog kunnen redden voor zulk een ondergang? Of was hier toch alle welwillendheid weg-ge worpen geweest, was Paul toch reeds reddeloos verloren? Hij was immers reeds te ver gedemoraliseerd, te zeer ontzenuwd... En Piet dacht aan zijn moeder, de eenvoudig vrome, vol deernis voor zonde en ellende, die hem als kind zoo vaak ingeprent had, dat het voor den zondaar nooit te laat is, om een nieuw leven te beginnen. O die drift! Hij had zich moeten beheerschen... Paul was misschien ongeschikt voor zijn werk... Goed, hij had hem uit menschenliefde nog wel kunnen helpen, hem hier of daar een plaatsing op proef kunnen bezorgen... Maar, wat had hij dan als reden moeten opgeven voor zoo'n spoedig ontslag? Paul was nog pas zoo kort op Batoe Melintang! En hem bij zich houden was onmogelijk na het voorgevallene. Na alles wat hij nu wist... Grootte God, daar kwam hem alles weer voor den geest. 't Was afschuwelijk! Hij had een engel moeten wezen om dat te verdragen, zulk een heiligschennis — want dat was 't voor Piet — aan te hooren, en dan nog kalm te blijven. 't Was immers al een overwinning op zichzelf geweest, dat hij Paul niet neergeslagen had, toen hij hem zoo roekeloos en berouwloos over het meisje hoorde spreken, dat hij in zijn hart zoo hoog vereerde, toef hij vernam of liever afleidde uit Paul's ruw verhaal, hoe laf en trouweloos hij haar verlaten had in haar smart en armoede! Neen 't was misschien niet goed zoo te denken, maar... was 't niet beter zoo? Was Paul niet beter dood?

„Een naar geval”, viel Thijssen in, Piet's gedachtenloop verbrekende. „Maar toch is er niet veel aan hem verloren...”

Thijssen was een ruw man. Vroeger onderofficier had hij op Atjeh een mank been en een Willemsorde gekregen, was den dienst uitgegaan, en had door hard werken en volhouden op veertigjarigen leeftijd zijn tegenwoordige betrekking veroverd. Hij was er trotsch op, en haatte alle „heertjes, die lanterfant en mooi doen.” Dat had Paul gedaan, meende hij — Paul was lui geweest — en van „zulke lui” moest hij niets hebben, bij zulke menschen deugde eenvoudig niets in zijn oog.

„Hoe zoo?” vroeg Piet om iets te antwoorden.

„Wel, de man deugde nergens voor. Dat had ik al lang gemerkt,” zei Thijssen. „'t Is waarachtig nog 't eenige, dat hem overbleef...”

Piet zweeg. Zou 't werkelijk zoo wezen? Er moesten dan wel uitzonderingen zijn op dien christelijken regel van zijn moeder... Hij kon dan niet meer goed maken wat hij in zooveel jaren met moedwil had bedorven: zijn zedelijke

en lichamelijke ontaarding waren als een algemeene verzwering, waar slechts amputatie — hier de dood — een einde aan maken kan.

Neen, Piet geloofde niet aan fatum, aan gedoemd wankelmoedigen en willoozen, aan zwakken en „eenzamen.” De man, die niet kon willen, was in zijn oog geen achtting waard. Als men hem tegengeworpen had: „Ja, maar er zijn nu eenmaal zulke menschen, zij zijn te beklagen, 't zijn slachtoffers,” dan had Piet waarschijnlijk korzelig uitgeroepen: „Te beklagen! Zieken en krankzinnigen zijn ook te beklagen. Maar daarvoor heeft men ziekenhuizen en gestichten. Willooze menschen zijn gevaarlijk voor de samenleving. Als ze ziek zijn, zooals je beweert, weer ze dan uit de gewone maatschappij: maar zoodra ze zich daarin vrij bewegen, zijn ze ook verantwoordelijk voor hun daden.” Och neen, Piet zou zoo niet geantwoord hebben — hij was er niet welsprekend genoeg voor. Hij zou zoo *gedacht* en zijn schouders opgehaald hebben. Piet was een eenvoudig man, recht en slecht van levensopvatting. Een beetje ten achter, zouden velen zeggen. Hij had nooit veel nagedacht, nooit veel gelezen. Zijn heele levensfilosofie was vervat in 't woord van zijn onvergetelijken vader: „doe je plicht en zeur niet,” dat Piet verklaarde als: „doe wat je moet doen en filosofeer niet.” Verder had hij eenige vooroordeelen of axioma's, als men wil, waarheden, waarover hij niet meer dacht. Een daarvan was, dat in de zaken van gevoel en hart — in de verdolingen der liefde bijvoorbeeld — de vrouw soms van verantwoordelijkheid vrijgepleit mag worden, de man *nooit*. In 't geval van Lientje en Paul nam hij zulk een uitzondering voor haar aan, en vond hij geen enkele verzachtende omstandigheid voor zijn veroordeeling van hem, die haar zoo schandelijk behandeld had. Een enkel oogenblik had hij gearzeld — hij schaamde er zich nu voor, — maar toen hij meende alles te weten, voelde hij niets dan smart en deernis voor haar, niets dan afschuw en minachting voor hem. Als het gebeurde tusschen die beiden nog kort geleden was, zou zou hij alles in 't werk gesteld hebben, om ze weer samen te brengen en een huwelijk te bevorderen — gesteld dat zoo iets op kiesche wijze mogelijk ware geweest. Hij had genoeg lieve herinneringen aan Lientje, om zich daartoe aangedrongen te voelen. Maar 't feit alleen, dat hij nu op zulk een wijze achter de waarheid gekomen was, was voldoende om in te zien, hoe rampzalig zulk een huwelijk voor haar zou moeten wezen, aangenomen al dat beide partijen dat wenschten. Wat er ook gebeurd was, de man was te diep gezonken, om haar in de verste verte waardig te wezen.

En om *zijn* vrouw te worden? De vrouw van hem met het smetteloos verleden, in wiens herinnering geen vrouwelijk wezen ooit anders dan reine indrukken had achtergelaten? O, daarover dacht Piet niet! Zij was dezelfde lieve speelnoot zijner kinderjaren, en thans was zij hem nader door het machtig medelijden, dat hem voor haar vervulde, nu hij het fragmentarische bijeenbracht, dat hij uit Paul's mededeelingen en de brieven van Lientje's moeder had vernomen en opgemaakt. Nader ook door zijn deelgenootschap in haar droef geheim. Hij besefte nu ten volle, waarom zij had geweigerd zijn aanzoek aan

te nemen. Zeker, zeker, daar was geen twijfel aan: Lientje had dat aanzoek afgeslagen, omdat ze waande hem niet te mogen, niet te kunnen tegemoet-treden met onbevangen blik, nu dat geheim tusschen hen lag....

Piet had een hoog idee van vrouwelijke deugd in den ruimsten zin. Alles werd hem klaar. Hij billijkte haar houding nu volkomen. En toch had hij geen spijt zijn aanzoek herhaald te hebben. Wie weet hoe hoog de nood bij Mevrouw Driest en haar dochters gestegen was! Piet's edel hart drong hem om zijn bescherming te verleen, en als Lientje die bescherming voor haar en de haren slechts als zijn vrouw zou willen aanvaarden, zou ze wellicht ten slotte van haar besluit terugkomen. Als in den strijd harer eigenliefde met haar kinderlijke toewijding aan een oude zwakke moeder eindelijk deze laatste zegevierde, zou hij geen oogenblik aarzelen. Ze kon immers ook niet weten, dat er iets voorgevallen was, dat Piet's denkbeelden omtrent haar had kunnen schokken. Ze wist waarschijnlijk niet eens, dat die Paul naar Indië was, en dan.... Indië is zoo groot. Maar, hoe dan ook, zij zou Piet's aanzoek aannemen als een daad van opoffering, met tegenzin misschien. 't Deed hem pijnlijk aan, zeker; maar hij was er de man niet naar om terug te krabbelen. De teerling was geworpen.

Eén ding echter nam hij zich stellig voor: als Lientje zich bedacht, zou hij open met haar wezen. 't Zou moeilijk, uiterst moeilijk wezen haar in kiesche termen mede te deelen wat er gebeurd was; maar 't moest nu eenmaal, wilde hij haar en zijn geluk niet wellicht voor goed verwoesten. Eenmaal zijn vrouw, zou ze, op de onderneming gekomen, daar allicht van Paul's verkeer met Piet en zijn dood hooren, er zouden vermoedens rijzen, en 't leven der echtgenooten zou ondragelijk worden. Want als ze dan van hem, haar man, vermoedde dat hij haar alleen genomen had, om zijn woord gestand te doen, zou 't voor haar te laat wezen om dat offer af te slaan. Neen, dat nooit: hij zou open kaart met haar spelen, en haar evenmin 't denkbeeld geven, dat er van eenig offer van zijn kant sprake kon wezen. En hij zou haar dan de vrijheid laten, om haar woord terug te nemen. Als ze dan toch niet daartoe overging, wel, dan trouwde hij haar. Wat stoorde hij zich aan de opvatting van Farizeeachtige kwaadsprekers — mochten die er wezen — aan de praatjes van hen, die neerzien op elke gevallen vrouw, zonder 't hoe en waarom na te gaan, en — zonder zelf de zedelijke hoogte bereikt te hebben, waarop ze zich als rechters willen plaatsen! En dan, hij zat op Noord-Borneo, leefde sinds jaren in betrekkelijke afzondering, buiten contact met de Hollandsche samenleving, en in den Haag hadden de Driesten zeker ook weinig aanraking met de buitenwereld; wie kende hen, wie zou zich interesseeren voor hun huwelijk? Over een tiental jaren zou hij, naar Europa teruggekeerd, zich vrij kunnen vestigen waar hij verkoos — hij noch zij hadden in 't moederland bindende betrekkingen; want Lientje's moeder, als deze dan nog leefde, en haar zuster zouden bij hen op dezelfde plaats kunnen wonen, ergens in 't buitenland.

Piet zou dus wachten, in allen geval wachten totdat het antwoord van

Lientje op zijn tweede aanzoek kwam. Verder zou hij de zaak voorloopig laten rusten. He, dat was heel wat om af te denken geweest! Piet hield niet van lang tobben: 't was nu zoo'n buitengewoon, eenig geval in zijn leven geweest. En hij was optimist, goëhartig en zoo frisch naïef voor zijn acht en twintig jaren.

Nog drie maanden wachters lagen voor hem. Hij zou ze „klein krijgen” met hard werken.

Paul werd begraven, een andere opzichter kwam in zijn plaats, en alles ging zijn ouden gang. Alleen werkte „de baas” met dubbele toewijding, als zoo iets mogelijk was. Een feit was 't echter, dat hij nu geregeld bekat thuiskwam, zich nauwelijks tijd gunde om te eten, en 's avonds als een blok in zijn bed viel, om door te slapen totdat de zon hem weer aan zijn werk riep. Alles ging op de onderneming als „op rolletjes”, Piet's ijzersterk gestel weerstond alle vermoeienis, en hij was rustig en tevreden, in afwachting van 't geen komen zou.

Een oogenblik had hij erover gedacht Lientje's antwoord per draad te vragen; maar hij had er dadelijk van afgezien. Waartoe op eens die haast, en wat zou zij ervan denken? Neen, beter afwachten en in een brief kon men immers alles veel beter zeggen.... Mocht ze in haar weigering volhard, dan zou ze toch niet kunnen volstaan met een paar woorden.

IX.

De drie maanden waren om. Ze waren omgevlogen. Toen 't tegen de helft van Maart liep, begon Piet wat ongeduldig te worden: hij herinnerde zich, dat zijn laatste brief juist op Sint-Nikolaas-avond was verzonden — hij zou dien datum waarlijk nooit vergeten! Eindelijk, daar verscheen de welkome postlooper met een brief uit patria. Piet lag wat te soezen op zijn stoel, na het avondeten, moë van den arbeid des daags.

Weg was alle vermoeidheid en dommelmucht, toen zijn oog op het witte envelop met de welbekende bruine postzegel viel: die brief was uit Holland en natuurlijk van Lientje. Van zijn broeder ontving Piet zelden brieven, en diens groot en krachtig schrift herkende hij onmiddellijk. Hier was een onbekende hand: slanke zwierige letters, fijn en toch duidelijk, een echte dameshand.

De brief was vrij dik. Piet betastte het kleine document, waarvan zijn toekomst grotendeels afhing, draaide het om, en bekeek het van alle kanten, met gewilde aarzeling. 't Was of hij het beslissend oogenblik nog verschuiven wilde, als wilde hij nog een oogenblik achterom kijken naar de levensjaren, die voorafgingen tot op dit gewichtig tijdpunt, gelijk de man, die een verre reis gaat ondernemen en nog weifelend op de loopplank staat van 't schip, dat hem een nieuwe wereld tegemoet zal voeren. Ten slotte stond hij kalm op, ging naar 't buffet, nam daar een tafelmee uit, en begaf zich naar de middenkamer, waar hij zelf de lamp aanstak. Zijn huisjongen was achter

nog bezig de tafel af te nemen, en Piet wenschte alleen te zijn. Dan zette hij zich in een hoek op een canapé — bank, zegt men in Indië — vlak achter één der groote varens, die links en rechts van den uitgang naar voren stonden. Het prachtige licht uit de kolossale lamp in 't midden van 't vertrek drong ook daar helder door.

De man met de breede schouders, het roodverbrande gezicht met de rossige snor en de borstelige wenkbrauwen, oppervlakkig beschouwd zoo streng van uitdrukking, en toch zoo innemend bij al de onbewuste geduchtheid van zijn voorkomen, de stoere Piet Lingemans voelde zich zonderling te moede, schier angstig als een kind, toen de brief open vóór hem lag. Uit die zwijgende, zwarte teekentjes, als koud en ongevoelig in rijen geschaard, zou straks de eerste vrouw tot hem spreken, die, buiten zijn moeder, ooit een belangrijke plaats in Piet's gedachtenleven had ingenomen. Zijn uiterlijke kalmte was als een protest tegen de aandoeningen van zijn gemoed.

Piet begon, voorover gebogen, het papier met beide handen vasthoudend, met ingehouden adem.

De brief luidde:

„Waarde Piet,

„Was het den vorigen keer Moeder, die U schreef, thans kan ik dat moeilijk aan haar overlaten. 't Was toen geen onhartelijkheid van mijn kant, geloof me; maar 't viel mij moeilijk U een weigerend antwoord te zenden evenzeer als 't me nu onaangenaam, neen ondragelijk zou wezen, als Moeder U alles schrijven moest wat ik U te zeggen heb.

„Ik heb U veel te zeggen; want ik wil hebben, dat Gij volkomen begrijpt, waarom ik te voren uw aanzoek afsloeg en 't nu aanneem.”

Piet houdt even op. Hij laat den brief met de eene hand los, verschuift zich even, trekt droomerig aan de linkerpunt van zijn snor, en leunt achterover, in de lucht starend met ontspannen wenkbrauwen. Dan brengt hij Lientje's brief met een ruk vóór zijn oogen, en hervat de lectuur:

„De redenen, die Moeder indertijd opgaf, om mijn weigering te motiveeren bestonden werkelijk. Moeder is erg aan mij gehecht. Ik ken al haar eigenaardigheden en weet, al zeg ik 't zelf, beter met haar om te gaan dan mijn zuster Truida. En Moeder was sukkelend. Ze kon niet buiten mij, of ten minste heel moeilijk. Nu is dat nog zoo, en Moeder zal mij erg missen, dat weet ik. Maar toen waren onze omstandigheden anders dan nu. We waren arm, maar konden ten minste leven. Het ontbrak Moeder niet aan 't noodige, hoe moeilijk 't ons ook viel haar dat te verschaffen. De verlichting van onze zorgen door mijn heengaan zou toen niet opgewogen hebben tegen Moeders gemis. Waarom zou ik toen Uw aanzoek aangenomen hebben? Moeder had het graag gewild: de lieve vrouw zag er mijn geluk in. Ze wist niet beter. Toch was dat zoo niet. Ik zou mijn eigen gevoel op zij hebben moeten zetten, en de omstandigheden waren er niet naar, om dat offer van mezelve te eischen. Moeder wist niet, dat ik nog een andere reden had buiten

mijn toewijding aan haar, een reden van geheel persoonlijken aard. Ik wilde U toen daarover niets laten schrijven: 't zou Moeder verdriet gedaan hebben, en Gij zoudt immers toch vrijwel een vreemde voor mij blijven. Bovendien, die andere reden was immers al genoeg.

„Nu ik op 't punt sta mijn levenslot aan 't Uwe te verbinden, als Gij blijft bij wat Gij gezegd hebt, acht ik mij verplicht U die reden te melden. Ik was niet meer vrij, of liever, ik hield mijzelf voor gebonden aan een man, dien ik liefgehad heb. Ik hoef U zijn naam niet te noemen, die doet er ook niets toe. We hadden elkaar ons woord gegeven. Ik weet wel, dat het slecht van ons was, er Moeder buiten te laten, heel slecht zelfs; maar we waren vast van plan Moeder op de hoogte te stellen. 't Heeft echter niet zoo mogen wezen. Hij heeft zijn woord gebroken, en we hebben elkaar nu sinds drie jaar niet meer gezien. Niettemin geloofde ik vast, dat een meisje in een geval als dit — waar een misstap begaan was — niet meer aan een anderen man mocht toebehooren. Ik heb sedert ingezien, dat er beweegredenen van anderen aard kunnen wezen dan die van eigen fierheid. 't Heeft mij moeite gekost daartoe te komen...”

„Ik wil 't gelooven,” bromde Piet in zijn snor, en zijn wenkbrauwen fronsten zich weer.

„Maar nu ben ik er overheen. Ik weet nu, dat ik zwichten moet, hoe zwaar 't mij ook valt. De nood is bij ons zoo hoog gestegen, dat dit huwelijk ons eenige redmiddel is. Wij hebben hier niemand, die ons helpen kan of wil en Uw financiële steun te aanvaarden, zonder Uw aanzoek aan te nemen, zou moeilijk gaan. Moeder zou 't naar vinden en mij steeds verwijten, dat ik roekeloos gehandeld had, afgezien nog van mijn bezwaren tegen Uw hulp in zoo'n geval.

„Dit zijn geen prettige zaken om U mede te deelen, dat weet ik. Ik be-willig er dus in Uw vrouw te worden, om Moeder voor armoede en ellende te vrijwaren.

„Ziedaar mijn ronde bekentenis.

„Meen daarom niet, dat ik droevig en met tegenzin tot U zal komen, of dat ik opzie tegen de taak, die mij wacht. Er is ook een vreugde in 't vervullen van een kinderlijke plicht. En dan weet ik, dat Gij goed zijt en dat Gij alles zult doen om mij gelukkig te maken. Uwe hartelijke gezindheid, die ons uit uwe brieven gebleken is, en Uwe edelmoedigheid waarborgen dat. En ik ook wil van mijn kant al mijn best doen om U gelukkig te maken. Wij hoeven ons geen illusies te maken. Wij beginnen ons huwelijksleven niet met wat de menschen gewoon zijn liefde te noemen, iets dat zoo vaak later blijkt een zinsbegoocheling te wezen. Ik heb ook tot de menschen behoord, die geloofden, dat die liefde noodzakelijk was voor een gelukkig huwelijk. Maar ik denk nu niet meer zoo. Ons geluk zal van wederzijdsche welwillendheid afhangen. En die bestaat immers. Waarom zouden wij dan ook niet nog tot geluk kunnen komen? Ik heb veel liefs om aan te denken in mijn herinneringen uit onze kinderjaren. Ge waart toen dikwijls mijn beschermer.

Menige plagerij van andere jongens ontliiep ik door Uwe ridderlijke hulp. Om 't leed te ontgaan, dat mij nu dreigt, 't zooveel vreeselijkere van Moeder ongelukkig te zien, stel ik mij nu weer onder Uwe bescherming. En ik schaam mij niet dat te doen. Ik vertrouw op U als vroeger.

„Ik hoop, waarde vriend, dat gij mij niet te veel veranderd zult vinden. In Uwe voorstelling was ik wellicht een vroolijke onbezorgde en levenslustige spring-in-'t-veld. Ge begrijpt nu, dat die tijden voorbij zijn. Als ik nu maar niet te ernstig voor U ben! Mij komt het voor, dat ik zóo beter geschikt ben om Uwe eenzaamheid te deelen dan wanneer ik nog nooit zorgen of verdriet gekend had. Ik heb 't leven leeren opvatten als een plicht. Moge de toekomst bewijzen, dat ik die plicht naar behooren kan vervullen. Maar als goede wil en een heilig voornemen daartoe voldoende zijn, dan kunt Gij gerust zijn.

„Wilt Gij dus een vrouw hebben, die slechts toegerust met vriendschap, vertrouwen en goede voornemens tot U komt, dan wacht ik op Uwe verdere beschikkingen. Moeder spreekt van de noodige stukken. Gij zult dat wel het beste weten.

„Ontvang vele hartelijke groeten van ons allen en geloof mij,

Uwe vriendin LIEN.”

Piet stond op met Lientje's brief in zijn hand, en ging een paar maal de kamer op en neer, 't hoofd gebogen, zijn gansche ziel vol deernis.

Eindelijk bleef hij stilstaan vóór de noodlottige plaat, die de aanleiding was geweest van zijn nachtelijke samenkomst met Paul van Dordt en 't was hem of hij Lientje droevig zag bidden om kracht voor 't leven van opoffering, dat ze ging aanvaarden, om haar moeder en hem gelukkig te maken.

„Die zaak moet uit zijn,” mompelde Piet. Hij wilde dadelijk antwoorden: Lientje mocht niet lang in onzekerheid blijven. O die nare zaak met dien Paul! Als dat er niet was, zou hij dadelijk telegrafeeren. En Piet dacht aan de moeilijkheid, om er in een brief over te spreken. Nu hij ervoor stond, leek hem die moeilijkheid zooveel grooter dan ooit te voren! Toch moest het, toch moest het...

En weer stapte Piet op en neer, met dreunende schreden — weerklinkend door de holte onder het houten gebouw — de handen waarin nog steeds de brief, ditmaal op den rug, het voorhoofd parelend van zweetdruppels.

Hij was tot een besluit gekomen: dat duurde bij hem nooit lang.

„Ik doe 't niet!” riep hij halfvloed, „'t is te gek, 't kan niet.” Dan, onmiddellijk volgend: „Hè, ik stik!” Hij had 't nog nooit zoo warm gehad, en er zich nooit te voren zoo over geërgerd. Met een driftig gebaar wilde hij zijn wit Atjeh-jasje, dat reeds open hing, uittrekken, toen hij zich scheen te bedenken. 't Was of hij zich verlegen voelde in hemdsmouwen een brief aan Lientje te gaan schrijven. Als onwillekeurig knoopte hij zijn jas weer toe, en het hoofd oprichtende, ging hij met beslist stap naar een zijkamer, waar zijn schrijftafel stond.

Daar zette hij zich neder en schreef den volgenden brief:

„Lieve Lientje,

„Je brief ontving ik heden, en ik haast mij erop te antwoorden.

„De gevoelens, die je erin uitspreekt en je groote oprechtheid hebben op mij een diepen indruk gemaakt. Maar ik ben een eenvoudig man en kan niet alles zoo goed zeggen als ik wel wilde. Neem echter aan, dat ik ook met de beste bedoelingen beziel ben, en dat ik je komst met vreugde tegemoet zie. Voor de noodige stukken zal zorg gedragen worden. Echter stel ik éen voorwaarde, d. i. je definitieve toestemming te laten afhangen van hetgeen ik je nu ga mededeelen. Ik vind daarin absoluut geen bezwaar, en 't is ook niet daarom, dat ik je erover spreek; maar 't zou kunnen wezen, dat jij er anders over dacht. Je bent een en al oprechtheid tegenover mij geweest. Ik moet dus ook tegenover jou niets verborgen houden wat een schaduw zou kunnen werpen op ons toekomstig geluk. Er is, kort nadat ik voor den tweeden keer mijn aanzoek deed, iets op de onderneming gebeurd, dat ik je moet vertellen.

„Je spreekt me in je brief van iemand, van wien je veel gehouden hebt. Ik weet wie dat is. Door een toeval kwam ik daarachter...

Piet beet op zijn snor, aarzelde even, en schreef door:

„Ik weet wel, dat dit pijnlijk voor je klinken moet: ik zou er ook niet over gesproken hebben, als er niets dan dit was. Ik zal je zeggen wat. Paul van Dordt was een oude club-genoot van mij uit Delft, waar ik, zooals je weet, ook een korte poos gestudeerd heb. Hij kwam kort geleden berooid en zonder steun in Indië. Ik heb me toen zijner aangetrokken, en hem een plaatsing op mijn onderneming bezorgd. Maar de man voelde zich blijkbaar ongelukkig. Met het werk wilde het niet vlotten, en het einde is geweest, dat hij een einde aan zijn leven gemaakt heeft. In zijn laatste oogenblikken...

Piet maakte een vreemd keelgeluid, trok zijn kin naar achteren, en 't was of hij iets doorslikte. Dan schreef hij haastig:

„...bekende hij mij, dat hij veel van je gehouden had, en dat hij innig berouw had je ontrouw geworden te zijn. Hij wist, dat ik je kende, en verzocht mij zijn laatste bekentenis aan je over te brengen. Op je vergiffenis dorst hij niet te hopen.”

Zie zoo, dat stond er! 't Was beter zoo: Piet was niet jaloersch op een doode. En hij voelde iets als verlichting van 't afdoen eener schuld. Laat Lientje goed over hem denken, waarom zou zij Paul's nagedachtenis moeten vloeken? Hij haatte hem niet, hij dacht slechts met medelijden aan hem terug. Arme bl...

Piet was een rare, een vreemde kerel!

Hij schreef door:

„Verder heb ik weinig te zeggen. Blijf je in weerwil van 't medegedeelde bij je besluit, laat me dat dan dadelijk weten. Ik voeg hierbij vijf en twintig gulden voor een telegrafisch antwoord. Eindelijk nogmaals de verzekering

van mijn oprechte gevoelens, en, hoe ook je antwoord moge luiden, ik zal me altijd gaarne blijven noemen

Je vriend PIET LINGEMANS."

Toen een groote maand later de morgenpost Piet's brief bracht, was Lientje's verdriet maar kort. De tranen drongen haar naar de oogen, toen ze het treurig uiteinde en de laatste woorden van Paul uit Piet's schrijven vernam. Maar haar strijd was uitgestreden. Ze vermande zich weldra, en spoedde zich naar 't telegraafkantoor, haar moeder en Truida met verwonderde blikken en vragen op de lippen achterlatende.

Haar telegram bevatte, behalve adres en onderteekening, slechts één woord: „Accept."

Toen ze 't afgegeven had, keerde ze zich om, en barstte in tranen uit. Er was gelukkig niemand anders op 't postkantoor op dien mooien April-morgen.

Nog voordat de zon op dien 17^{den} April neerzank achter de wazige wouden bewesten *Batoe-Melintang* had Piet Lingemans Lientje's jawoord.

Hij schreide niet, en hij heeft ook nooit reden gehad om dat te doen — gesteld, dat zoo iets bij den stoeren Piet mogelijk ware — want nooit heeft hij spijt gehad over zijn daad.

Acht jaren zijn sedert verlopen, Piet en Lientje wonen nu in een der voorsteden van Brussel, in een allerliefst huis met veel bloemen vóór en achter. Hij heeft zijn „schaapjes op 't droge", en leeft tevreden en gelukkig met zijn vrouwtje en zijn twee kinderen, een „beer" van een jongen en een „snoes van een meid." Zijn schoonmoeder en Truida — de laatste nog steeds een voorbeeld van een huisbestierster — wonen in een klein huisje in de buurt. Allen zijn in de beste verstandhouding. Lientje noemt haar jongere zuster nu „verstandig", en bedoelt het goed. Ze zegt nooit meer, dat ze „verstanderig" is als vroeger. Lientje is zelf gelukkig, en gunt haar ongehuwde zuster gaarne die onderscheiding. Ze vindt het zelfs met haar heel verstandig, dat ze ongetrouwd gebleven is.

Piet — als hij terugdenkt aan 't doorleefde kort vóór zijn huwelijk — is overtuigd gehandeld te hebben

ALS MAN VAN EER.

den Haag, 8 Dec. '96.

